

Masteroppgave

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige
universitet
Fakultet for samfunnsvitenskap
og teknologiledelse
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Christine Hansen Rongevær

Far på permisjon: Alene hjemme eller sammen med mor

En undersøkelse av fedres praksiser i
permisjonstiden

Masteroppgave i sosiologi

Trondheim, våren 2014

Christine Hansen Rongevær

Far på permisjon: alene hjemme eller sammen med mor.

En undersøkelse av fedres praksiser i permisjonstiden.

Masteroppgave

Trondheim Juni 2014

NTNU

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse

Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Veileder: Elin Kvande

Forord

Det kjennes godt å endelig ha gjort ferdig masteroppgaven. Prosessen har vært lang, til tider har den føltes som en evighet, men jeg sitter igjen med en god følelse av å ha kommet i mål.

Jeg vil gjerne benytte denne anledningen til å takke alle som har bidratt til å gjøre tiden med oppgaven uforglemmelig og spennende. Tusen takk til klassen, masterkull 12, og særlig kontorgjengen der alle har bidratt med godt humør og saklige diskusjoner, både på mandagsmorgener og fredagskvelder. Det har alltid vært noen å ta kontakt med og få hjelp av om det var noe som føltes vanskelig.

Jeg vil også takke veilederen min, Elin Kvande, for rolige, konkrete og konstruktive veiledninger. Det var akkurat det jeg hadde behov for. Hvert eneste råd og hver eneste veiledning har vært nøye gjennomtenkt og det har hjulpet med å holde en stø kurs gjennom hele prosessen. Tusen takk.

Sist men ikke minst vil jeg takke foreldrene mine som har bidratt økonomisk i en tid der inntektene ikke var like høye som utgiftene. Jeg setter utrolig stor pris på all hjelp og all oppmuntring. Dere så lyset i enden av tunellen da jeg ikke gjorde det selv. Sist vil jeg takke farmoren min som alltid kommer med gode råd og ser til at jeg har det bra. Tusen takk. Uten denne støtten hadde det ikke på langt nær vært like overkommelig å både starte på masterprogrammet og å gjennomføre denne oppgaven.

Christine Hansen Rongevær

Juni 2014

Sammendrag

Denne oppgaven er en sosiologisk studie som belyser fedres omsorgspraksiser når de tar i bruk fedrekvoten. Studien er en kvalitativ analyse basert på 21 dybdeintervju. Fedrene som er intervjuet er ment å representere et mangfold og har derfor ulike yrkesstatus og ulike bakgrunn. Det er intervjuet både norske og utenlandske fedre. På bakgrunn av at fedrekvoten er en fleksibel permisjonsordning, blir den tatt i bruk på forskjellige måter. Dette gjør at fars opplevelser og erfaringer i permisjonen blir ulike. Denne oppgaven tar tak i de to forskjellige permisjonssituasjonene der far er alene hjemme eller hjemme med mor. Permisjonssituasjonene blir behandlet som ulike handlingsrom. Problemstillingen lyder som følgende: *Hvordan påvirkes fars omsorgspraksis av å være hjemme alene eller sammen med mor i permisjonstiden?* For å besvare den trekkes begreper og funn fra tidligere forskning og teorier inn. Sentrale begreper er den langsomme tiden, omsorgskapital, omsorgspraksis, habitus og koordinerte praksiser. Hovedkonklusjonen i denne oppgaven er at fedre som er hjemme alene med barnet erfarer den langsomme tiden. Denne tidspraksisen gjør at fedrene utvikler en relasjonskompetanse og en omsorgspraksis som er behovsorientert. De fedrene som er hjemme med mor erfarer ikke den langsomme tiden på den samme måten og de blir i større grad offer for tidstyver. Tidstyvene stjeler av fedres tid til barnet og deres omsorgspraksis blir i mindre grad behovsorientert. De utvikler en familiekompetanse fremfor en relasjonskompetanse.

Innholdsfortegnelse

FORORD	III
SAMMENDRAG	V
<u>1.0 INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1 TEMA FOR OPPGAVEN	1
1.2 FEDREKVOTEN OG DETS REGLEMENT	2
1.3 OPPGAVENS OPPBYGGING	5
<u>2.0 TIDLIGERE FORSKNING OG TEORI</u>	<u>7</u>
2.1 FEDRE GJENNOM TIDENE	7
2.2 FEDRES OMSORGS PRAKSISER	9
2.2.1 DEN LANGSOMME TIDEN	10
2.2.2 Å VÆRE HJEMME SAMMEN	11
2.2.3 NÆRVÆRENDE OG FRAVÆRENDE	13
2.2.4 RELASJONER OG TIDSTYVER	13
2.3 FEDRE OG PRAKSIS	14
2.4 KOORDINERTE PRAKSISER	17
2.5 HABITUS OG OMSORGS KAPITAL	19
2.6 OPPSUMMERING OG NYE SPØRSMÅL	21
<u>3.0 METODE</u>	<u>23</u>
3.1 DET STØRRE PROSJEKT	23
3.2 PRAKTISK GJENNOMFØRING	23
3.2.1 VALG AV KVALITATIVT DESIGN OG UTVALGSKRITERIER	23
3.2.2 REKRUTTERING AV INFORMANTER	24
3.2.3 INTERVJUGUIDENS OPPBYGGING OG UTFØRELSEN AV INTERVJU	24
3.2.4 RESULTATET AV INNSAMLINGEN	25
3.2.5 PRESENTASJON AV FEDRENE	26
3.2.6 ANALYSEARBEIDET	28
3.3 PRESISERINGER I OPPGAVEN	29
3.4 ETIKK OG KVALITET	29
<u>ANALYSE</u>	<u>33</u>
<u>4.0 FAR HJEMME ALENE</u>	<u>33</u>
4.1 INNLEDNING	33
4.2 BARNET KONTROLLERER TIDEN	33
4.3 FYSISK NÆRVÆRENDE	37
4.4 FAR SOM UUNNVÆRLIG	39
4.5 OPPSUMMERING AV FEDRE HJEMME ALENE	43
<u>5.0 FAR HJEMME MED MOR</u>	<u>45</u>
5.1 INNLEDNING	45
5.2 FAR SOM MØTER TIDSTYVENE	45
5.3 FYSISK FRAVÆRENDE	46
5.4 FAR SOM UNNVÆRENDE	49

5.5 OPPSUMMERING AV FEDRE HJEMME MED MOR	52
6.0 DISKUSJON OG SAMMENLIGNING	55
6.1 KONTINUERLIG TIDSPRAKSIS	55
6.2 FRAGMENTERT TIDSPRAKSIS	58
6.3 RELASJONSKOMPETANSE	59
6.4 FAMILIEKOMPETANSE	61
7.0 OPPSUMMERING	63
7.1 OPPSUMMERING AV FUNN	63
7.2 EN STØRRE KONTEKST OG VEIEN VIDERE	67
LITTERATURLISTE	69
VEDLEGG	I
VEDLEGG 1: PROSJEKTGODKJENNING FRA NSD.	I
VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE.	III

1.0 Innledning

1.1 Tema for oppgaven

Fedres deltakelse i familieliv og barneomsorg har stått og står sentralt i den norske samfunnsdebatten. Fedrekvoten er en øremerket omsorgspermisjon for far som ble innført i 1993 (Brandth og Kvande 2003), og er en av flere grunner til at Norge blir omtalt som likestillingslandet. Den har vært en suksess i og med at de fleste som har rett til det, benytter seg av den (Grambo og Myklebø 2009), der fedre og familier som tar den i bruk ligger stabilt på over 90 prosent (Brandth og Kvande 2013 :14). Dette betyr at de fleste som blir fedre i Norge i dag velger å være borte fra arbeidet for å være med barna sine i løpet av deres tre første leveår.

Forventninger til fedre, hva en far er eller bør være, er i stadig endring. Det kan vi se med å sammenligne dagens far med fedre for femti eller hundre år siden. Det skjedde særlig store omveltninger i familien på 1960-tallet, da kvinner og mødre gikk ut i arbeidslivet (Bratterud og Emilsen 2002). Da gikk familien fra å bli forstått som en eneforsørgermodell til en toforsørgermodell (Brandth m.fl. 2003). Dette har også medført endringer i forhold til far i familien, og det har resultert i at fedrekvoten har blitt en sentral del av den norske likestillingspolitikken. På grunn av at fedrekvoten kan brukes fleksibelt skapes det rom for at fedre benytter seg av den på forskjellige måter og hjemmesituasjonen for fedre i permisjon kan bli ulike.

Fedre og deres bruk av fedrekvoten er et omfattende tema. Denne oppgaven skal ta for seg de erfaringer fedre gjør seg i løpet av den tiden de benytter seg av fedrekvoten. Jeg vil holde fokus på to grupper fedre i permisjonen, de som er hjemme alene med barnet og de som er hjemme sammen med mor. Målet mitt er å se etter både likheter, ulikheter og hvordan de to måtene å ta i bruk permisjonen på kan påvirke de erfaringene fedre gjør seg i løpet av permisjonstiden. Dette er på bakgrunn av at det er funnet ulikheter i fars kompetanseutvikling og selvtillit i sammenheng med barneomsorgen når han er hjemme alene eller hjemme med mor i permisjonen (Brandth m.fl. 2003 :27). Forfattere av moderne pappabøker oppfordrer også fedre til å være alene hjemme med barnet i permisjonstiden sin. Det gjør de på bakgrunn

av at de selv hadde en positiv opplevelse da de var hjemme alene (se Risnes 2007, Røed 2013). På denne måten er det skapt et skille mellom de fedrene som tar ut fedrekvoten. Jeg vil forholde meg til dette skillet som er gjort og jeg ønsker å se om det er forskjeller mellom disse måtene å ta ut fedrekvoten på.

Fordi fedrekvoten kan benyttes fleksibelt og fedre derfor opplever forskjellige handlingsrom i sin permisjonstid blir målet mitt for oppgaven å svare på følgende problemstilling: ***Hvordan påvirkes fars omsorgspraksis av å være hjemme alene eller sammen med mor i permisjonstiden?*** Jeg vil forholde meg til Cheals definisjon av omsorg, der han beskriver at ”omsorg (caregiving) beskriver all aktivitet der en person hjelper en annen med grunnleggende behov i hverdagen” (Cheal 2002). Jeg svarer på problemstillingen ved å ta hensyn til tidligere forskning angående bruken av fedrekvoten og fars omsorgspraksiser, og jeg vil trekke inn teoretiske begreper som kan bidra til en grundigere forklaring av funn fra analysen av egne data.

1.2 Fedrekvoten og dets reglement

I dag påvirker fedrekvoten fedre i Norge sine muligheter til å gjøre farskap på. Her vil jeg legge frem reglementet for bruken av fedrekvoten fordi den formelle og juridiske konteksten påvirker og legger føringer for hvordan mor og far kan organisere foreldrepermisjonen og fedrekvoten. Noe som igjen påvirker fars handlingsrom i permisjonen. Om far er alene hjemme eller sammen med mor er eksempler på ulike måter å organisere foreldrepermisjonen og fedrekvoten på.

Siden 1978 har fedre hatt muligheten til å ta ut permisjon i forbindelse med fødsel, men det var først med innføringen av fedrekvoten i 1993 at dette ble forstått som en faktisk del av det å være far, da en del av foreldrepermisjonen ble øremerket far. Det likestillingspolitiske fokus har skiftet fra mødres inntreden i arbeidslivet til fedres innsats hjemme (Brandth m.fl. 2003 :64). Siden 1990 har ”fedres rett og plikt til omsorg for egne barn vært viktig i utbyggingen av velferdstiltak i småbarnsfasen” (NOU 2012 :15). Fedrekvoten er et forsøk på å endre kjønnsrollemønsteret og kjønnede praksiser i familien og arbeidslivet (Brandth m.fl. 2003 :55-56). At far har en egen kvote er med på å styrke hans stilling både overfor mor og arbeidsgiver. Den er også et særpreg ved de nordiske landenes familiepolitikk, der Norge var

første land som tilbydde fedre en egen øremerket del av omsorgspermisjonen (Vollset 2011 :201). Dette er med på å gi et sterkt signal om fedrenes viktighet i samfunnet.

Fedrekvotens oppbygging har vært i endring helt siden den ble en del av den norske likestillingspolitikken. En av de største endringene har vært at den til stadighet har blitt forlenget. Fedrekvoten startet med fire uker i 2003 og var på sitt lengste med fjorten uker en kort periode i 2013 (Brandth m.fl. 2013). Etter regjeringsskiftet i 2013 ble den for første gang redusert til å igjen gjelde tolv uker.

Lovverket og reglementet rundt bruken av fedrekvoten er i stadig endring. Jeg vil derfor i stor grad forholde meg til det reglementet som var gjeldende da de fedrene som her har blitt intervjuet tok ut sin del av permisjonen. Fordi fedrene har barn i ulike aldre og har hatt rett på permisjon i ulike tidsrom, har de hatt ulike rettigheter i sammenheng med permisjonens lengde. Men de fleste har hatt rett på enten ti eller tolv uker. Det vil si at dersom fødselen skjedde i perioden 1.juli 2009 til 30.juni 2011 er fedrekvotens lengde på ti uker, og skjedde den fra og med 1.juli 2011 eller senere fikk far rett til tolv uker fedrekvote (nav 2013). Hvis fødselen skjedde 1.juli 2011 eller senere er stønadsperioden førtisyv uker med hundre prosent dekningsgrad og femtisyv uker med åtti prosent dekningsgrad. Foreldrepengenes dekningsgrad kan i denne perioden velges å sette til hundre eller åtti prosent og dette vil gjelde begge foreldrene i hele perioden.

Etter 1.juli 2010 ble det gjort endringer i vilkårene for fars rett til å ta ut fedrekvoten. Før denne tid hadde det vært slik at fars rett til permisjon var avhengig av mors arbeidsdeltakelse. Med endringene må nå både mor og far ha rett til foreldrepenger ved at de har vært i inntektsgivende arbeid i minst seks av de siste ti månedene (Nav 2013). Fedrekvoten kan tas ut når som helst i stønadsperioden frem til barnet er tre år, med unntak av de første seks ukene etter fødselen. Disse ukene er av medisinske grunner forbeholdt mor. Når far tar ut fedrekvoten kan mor velge å gå tilbake i inntektsgivende arbeid eller ikke. Dersom mor jobber femti prosent mens far tar fedrekvoten, kan de samlet motta 150 prosent foreldrepenger (Nav 2013). Det vil si at begge ikke kan få hundre prosent hver på samme tid.

Far kan også ta ut fedrekvoten sammenhengende eller benytte seg av fleksibelt uttak på flere måter. Eksempelvis kan han velge mellom gradert permisjon eller utsatt permisjon. Gradert permisjon vil si at han kombinerer delvis permisjon og delvis arbeid, og utsatt permisjon er

når permisjonen blir tatt ut i flere bolker (Brandth m.fl 2013 :135). Far kan ta ut permisjonen på ulike måter og den forstås som en fleksibel ordning fordi far og familien kan velge det som passer deres situasjon best, eksempelvis i sammenheng med arbeid. Den kan tas ut sammenhengende i tolv uker, samtidig med avvikling av ferie eller han kan motta foreldrepenger én dag og arbeide fire dager i uken i seksti uker. Far kan også ta ut graderte foreldrepenger ved at han mottar delvis foreldrepenger i kombinasjon med delvis arbeid. Fra 2013 har det vært en økning i antall fedre som har benyttet seg av den graderte løsningen. Hver fjerde mann som tok ut foreldrepenger i 2013, valgte å ta dem gradert. Dette har vært i stadig økning siden 2009 (nav 2014).

Målet med denne permisjonen er å la far og barn få etablere en god kontakt tidlig i barnets liv. Den bygger også på et premiss om at fedres tid og omsorg er viktig for både barna og fedrene. (St.meld. nr 44 (2012-2013)). Andre mål for fedrekvoten er å likestille foreldres uttak av foreldrepenger for å skape et godt grunnlag for foreldre sin omsorgsdeling når barnet blir større, og øke yrkesaktivitet blant mødre for å få et mer likestilt foreldreskap (St.meld. nr. 8 (2008-2009)). Fedrekvoten er et av de viktigste tiltakene i norsk politikk for å øke fedres uttak av foreldrepenger og permisjonen har derfor flere ganger blitt forlenget.

Selv om jeg i hovedsak vil forholde meg til fedrekvoten som permisjonsordning i denne oppgaven, vil jeg også gi en oversikt over andre begreper i den norske permisjonsordningen. De er hentet fra Nav sine hjemmesider, nav.no (Nav 2014) og boken ”Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten” av Brandth og Kvande (2013 :16). En oversikt over disse følger i tabellen under.

Modell 1. Den norske foreldrepermisjonen i 2012.

Svangerskapspermisjon	Tre uker forbeholdt mor før fødsel.
Barselpermisjon	Seks uker forbeholdt mor rett etter fødsel.
Pappapermisjon	To uker permisjon for far rett etter fødsel. Denne er ikke fødselspengeberettiget, men går etter arbeidsplassens tariff. Alle offentlig bedrifter gir full lønnsdekning.
Fedrekvote	Uker omsorgspermisjon permisjon forbeholdt far. I mitt datamateriale har de fleste av fedrene rett på ti eller tolv uker, alt ettersom hvilke rettigheter som var gjeldende når barnet ble født. I 2003 hadde far rett på fire uker øremerket omsorgspermisjon. Dette gjaldt fra 1993 til 2003. Fra 1.juli 2009 økte den til ti uker og fra 1.juli 2011 økte den til tolv uker.
Foreldrepermisjon	Permisjon som kan deles mellom mor og far.
Fødselspermisjon	Den totale fødselspengeperioden. Dersom far tar permisjon utenom fedrekvoten må mor ut i arbeid, være for syk til å ta seg av barnet eller ta fulltidsutdanning.
Ulønnet permisjon	Ett år for hver forelder. Den er ikke fødselspengeberettiget.
Omsorgspermisjon	Samlebegrep for alle permisjoner rettet mot å utføre omsorg.

1.3 Oppgavens oppbygging

Oppgaven består av syv kapitler. Disse er innledning, tidligere forskning og teori, metode, analyse og diskusjon og oppsummering med forslag til videre forskning. Jeg vil nå videre starte med å belyse fedres posisjon i samfunnet, fra tidligere tider og frem til i dag. Her vil det være fokus på hva en far blir forstått å være og hans posisjon i arbeidslivet og hjemmet med et særlig fokus på begrepene nærværende og fraværende. Deretter legges det frem tidligere forskning, teorier og begreper jeg mener vil være med å besvare problemstillingen i oppgaven. Det meste av den tidligere forskningen vil stamme fra funn ved lignende prosjekter. Deretter tar jeg for meg analysen av de to hovedkapitlene mine som fokuserer på

far som er hjemme alene og far som er hjemme med mor i sin omsorgspermisjon. I slutten av hoveddelen blir funn sammenlignet og diskutert opp mot tidligere forskning og teoretiske begreper. Helt til sist i oppgaven vil jeg konkludere med funn og sette disse inn i en større samfunnsmessig kontekst der jeg diskuterer egne funn opp mot fedrekvotens intensjoner.

2.0 Tidligere forskning og teori

2.1 Fedre gjennom tidene

I denne delen av oppgaven vil jeg se på hvordan synet på far i familien har endret seg over tid. Jeg vil først og fremst forholde meg til hvordan historie og handlingsrom har endret seg og gjort forståelsen av far til det den er i dag, der en konsekvens av dette har blitt fedrekvoten og en hyppig bruk av den (Brandt m.fl. 2003, Grambo m.fl. 2009). For å forstå min bruk av begrepet handlingsrom, kan det være belysende å lese dette sitatet av Morgan (1996 :139): "it might be possible to distinguish between space as a set of constraints and space as a resource. Or we may distinguish between historical space, family space and individual space". Her forklarer han at handlingsrom er både begrensende og muliggjørende for individer, der en kan skille mellom ulike typer handlingsrom. Dette vil jeg komme nærmere inn på når teorien legges frem. Der skal vi se at fars handlingsrom bli formet av farskapsdiskurser, lovverk og hans egne forståelser av farskap.

Hvordan fedre forstås i samfunnet er i stadig endring: "Mannlighetsformene har forandret seg gjennom historien, og det samme gjelder fedres status og hvordan forholdet mellom farskap og makt har vært utformet" (Aarseth og Holter 1993 :91). På begynnelsen av 1900 tallet skjedde det samfunnsendringer i overgangen til industrisamfunnet der det ble satt nye krav til familiemedlemmene og mannen begynte å ta arbeid utenfor hjemmet mens kvinnen ble hjemmeværende husmor. En god far ble her ansett som en som kunne skaffe familien en stabil og trygg økonomi (Aarseth m.fl. 1993 :302). Her var familiene preget av en eneforsørgermodell, noe som senere skulle endre seg til en toforsørgermodell. Kvinners inntog i arbeidslivet førte til nye endringer i familien og da også for fars forutsetninger for å gjøre farskap. Likestillingskampen som fant sted på 1970 tallet dreiet seg i første omgang om kvinners krav til like rettigheter og muligheter for begge kjønn, spesielt i forhold til utdanning og yrkesliv. Kvinnesak ble politikk og likestilling mellom kjønnene ble et viktig politisk premiss for utviklingen av det som på den tiden ble kalt en ny og moderne norsk familiepolitikk (Vollset 2011 :9). Teigen (2006 :185) forklarer at det i Norge i dag er en tilnærmet formell likestilling og at politikken har hatt som formål å skape en kjønnsbalanse, som betyr å få en mest mulig lik fordeling av makt, innflytelse og ressurser mellom kvinner

og menn. Regjeringen skriver at et mer likestilt samfunn også betyr et mer likestilt foreldreskap og omvendt (NOU 2012).

Norges velferdsregime tilhører det som kalles den nordiske modellen, der kjønnslikestilling er et sentralt kjennetegn (Melby, Ravn og Wetterberg (2008). Likhet, solidaritet og universalisme er verdier som inngår i den nordiske modellen der målsetningen er å skape et inkluderende samfunn for alle. Et viktig mål, og en del av denne politikken, er å tilpasse forholdet mellom familie og arbeid, og dette gjøres gjennom å holde et fokus på kjønnlig likestilling mellom foreldre både i arbeidslivet og familien. Det at mange familier har gått fra en eneforsørgermodell til en toforsørgermodell har ført med seg at kvinner ikke lenger er avhengig av menn økonomisk. Det er heller ikke fars arbeidsinnsatser som alene bestemmer familiens muligheter (Løkke 2000 :31). I forlengelsen av dette opplevde fedrene nye motivasjoner, og ønskene bak farspraksisene endret seg. ”Uppfatningen om vad män får, vill och kan göra har förändrats, och dessa förändringar har inneburit att ett mera närvarande faderskap har blivit båda mera önskvärt och mera möjligt i praktiken” (Lammi-Taskula 2007).

Nærværenhet, å tilbringe tid sammen, og det å skape relasjoner har blitt en viktig og sentral del av den norske familieforståelsen. Den ”nye farsrollen” har blitt definert som deltagende fedre, altså fedre som tar et likeverdig ansvar i omsorgen. ”Forestillingen om den nye faren var utbredt på 1990-tallet og gikk ut på at moderne fedre deltar i omsorgsarbeid og uttrykker følelser på en måte som deres egen far ikke gjorde” (Brandth m.fl. 2003 :28). I dag er forståelsen av fedre preget av androgynitet, noe som i den sammenhengen betyr at både menn og kvinner i større grad enn før utvikler evner og ferdigheter som det andre kjønn tradisjonelt har hatt monopol på (Aarseth m.fl. 1993 :12). Androgynitet omfatter kjønnsmessig identitetsendring hos begge kjønn, en mer demokratisk og mindre hierarkisk, økonomisk og politisk ordening, nye former for personlig kapital med økt vekt på selvkontroll, egenmotivasjon og andre viktige utviklingstrekk i vår tid (Aarseth m.fl. 1993 :301). Menn kan på denne måten, slik som kvinner, forstås å være både forsørgere og omsørgere.

Det har de siste årene vært en stor interesse for forskning rundt farskap og menn i familien. Jørgen Lorentzen (2012 :9) skriver at farskapet de siste tiårene har fått økt oppmerksomhet og at det har skjedd en såkalt ”farsrevolusjon”. Lorentzen forklarer videre at disse ”nye fedrene” har blitt forstått som en motsetning til de fedrene som var før dem, der de ble fremstilt og forstått som fjerne, distanserte, autoritære og slettes ikke tilstede. Farsforskningen har også

beveget seg fra å være opptatt av fedrenes betydning for barn og fedrenes deltagelse i omsorg, til de subjektive betydninger det har for menn å bli fedre (Hjort og Nielsen 2003).

Fire av fem norske menn får barn (Lappegård, Rønsen og Skrede 2011), noe som gjør at det å være far er en utbredt sosial identitet. Å få barn er også tett knyttet opp mot selvrealisering og blir ofte forstått sammenhengende med det å bli en familie (Aarseth 2008). Å definere familie kan være komplisert fordi det finnes mange forståelser for hvordan dette skal gjøres, og hva som er avgjørende for å kalle en familie for en familie og hvordan disse relasjonene er spesielle (se for eksempel Carol Smart 2007). Men det er stadig den heteroseksuelle kjernefamilien som er den mest utbredte modellen for den norske familien (Riksaasen 2001). Den formen for familie som består av mor, far og barn er i dag fremdeles både en norm og en sentral verdi i vårt samfunn. Der denne normen bygger opp under at foreldre bor sammen og i fellesskap har omsorgen for sine barn (Andersen 2003 :15). På bakgrunn av eget datamateriale der alle fedrene er en del av den heteroseksuelle kjernefamilien, forholder meg til familien som bestående av mor, far og barn.

2.2 Fedres omsorgspraksiser

Jeg vil nå legge frem funn fra tidligere forskning som er gjort i sammenheng med fedres bruk av fedrekvoten og relasjonen mellom far og barnet i denne perioden. Disse vil senere bli sammenlignet med funn i fra mine egne data. Teori som skal benyttes i analysen er valgt ut på bakgrunn av problemstillingen i oppgaven og tidligere forskning. Disse teoriene holder i hovedsak fokus på praksis og hvordan den enkelte forholder seg til disse praksisene. Det som jeg til slutt vil se på er hvordan fedre praktiserer omsorg for sine barn, og hvordan de utvikler forskjellige omsorgspraksiser når permisjonssituasjonen de opplever er ulike.

I denne oppgaven vil omsorg og omsorgsevne bli betraktet som et potensiale de fleste av oss har, og som kan formes og utvikles forskjellig avhengig av hvilke relasjoner og situasjoner omsorgen skal utføres i (Brandth m.fl. 2003). Dette betyr at både menn og kvinner kan utføre barneomsorg, det er ikke noe det ene kjønn i utgangspunktet er bedre til. Omsorg blir sett som situasjonsbetinget og kan derfor utføres på mange ulike måter i ulike settinger uten at det finnes én korrekt fasit. Med tanke på at fedrekvoten er fleksibel vil det kunne oppstå mange ulike omsorgssituasjoner. Det er her de to omsorgssituasjonene jeg vil ta tak i kommer inn.

Hvordan gjør far omsorg når han er alene hjemme og hvordan gjør han det når han er hjemme sammen med mor? I hvilken grad varierer fars omsorg og hvordan opplever han dette selv?

2.2.1 Den langsomme tiden

Et sentralt funn i sammenheng med fedre som har vært hjemme alene med barna i permisjonstiden sin opplevde det som kan kalles den *langsomme tiden* (Eriksen 2001). Denne langsomme tiden er noe far utvikler en forståelse for når han bruker mye tid sammen med barnet uten at de har en masse de skal rekke eller gjøre i løpet av dagen. Her blir barnets behov det eneste som står i sentrum og det blir også det som blir målet for fars handlinger (Brandth m.fl. 2003 :108). På denne måten opplever fedrene at de erfarer en forståelse av at omsorg ikke bare handler om kvalitetstid men også kvantitetstid, der det handler om å bruke mye tid med barnet. Hva som gjøres og hvilke handlinger som utføres i denne perioden blir mindre viktig og fedrene erfarer at omsorg ikke er noe som kan utføres på kvalitetstid (Brandth m.fl. 2003). Kvalitetstid kan forstås som at en har dårlig tid og derfor må fylle de ledige timene en har med barna sine med høyt tempo og aktiviteter.

Den langsomme tiden kan knyttes til trygghet, forutsigbarhet, glede, hygge, og særlig vekst og modning (Eriksen 2001). Slik vil fedrene se barnas behov og utvikle en behovsorientert omsorgspraksis (Brandth m.fl. 2003 :120). Dette betyr at han kan forstå barnet, kommunisere med det og utføre omsorg i tråd med barnets behov. De fedrene som bruker mye tid sammen med barnet utvikler lettere en forståelse for barnets behov. På denne måten skjer det også en kompetanseutvikling fordi far lærer å kjenne barnet sitt gjennom å ha hovedansvaret (Brandth m.fl. 2003 :112). Denne forståelsen for barnets behov utvikles på en selvstendig måte av fedre som er hjemme alene med barnet i permisjonstiden (Brandth m.fl. 2003). Å oppleve tid på denne langsomme måten forstås som en motsetning til hvordan fedre ellers opplever tid i sin arbeidshverdag, der tiden er preget av oppstykking på grunn av krav til høyt tempo (Brandth m.fl. 2003 :108).

2.2.2 Å være hjemme sammen

Tidligere funn forklarer at de fedrene som ikke er alene hjemme i sin permisjon opplever denne tiden på en annen måte enn de som har vært alene hjemme. Disse fedrene får eksempelvis ikke den samme muligheten til å oppleve den langsomme tiden som fedre alene får oppleve. De som har vært alene hjemme har fått forståelsen for at det viktigste er å gi barna tid, mens de som har vært hjemme med mor uttrykker at det viktigste er å gi barna oppmerksomhet (Brandth m.fl. 2003 :118). I motsetning til den langsomme tiden nevnes den fragmenterte og hurtige tiden. Her får far kort tid til barna i løpet av dagen, blant annet fordi han selv er borte fra hjemmet eller utfører andre oppgaver enn omsorg. Han ønsker da å gi barnet mest mulig oppmerksomhet og kos når han først befinner seg i barnets nærvær. Å være en god far blir å gi barna oppmerksomhet etter arbeidstid til tross for at de er slitne. Ettermiddagen blir ekstra viktig for far når mor har vært hjemme med barna hele dagen. Det er fordi de som gode foreldre skal ta hensyn til at de har barn uansett om de er slitne og de ønsker å kompensere for den tiden av dagen de har vært borte (Brandth m.fl. 2003 :119-120).

Fedrene som er i den situasjonen at de ikke er alene hjemme utvikler ikke en selvstendig forståelse for barnets behov (Brandth m.fl. 2003 :116). Når far er hjemme sammen med mor opplever han i større grad å bli mors støttespiller fordi hun tar hovedansvaret for omsorgen. Men de påpeker på samme tid at selv om mor var hjemme, deltok disse fedrene litt mer i de daglige rutinene enn om de ikke hadde tatt noen permisjon. Men de fikk likevel ikke tatt ansvaret eller prøvd seg alene sammen med barnet. De utviklet heller ikke den selvtiliten som de kunne ha fått hvis de hadde hatt ansvaret helt alene. Når far blir forstått som mors støttespiller betyr det at det er mor som i hovedsak tar ansvaret for barnet og har kontroll over omsorgssituasjonen, hun vet og forstår hva som må gjøres til enhver tid. Hun forteller derfor far hva han må gjøre og hva som blir hans oppgaver (Brandth m.fl. 2003).

Mor har oftere enn far ansvaret for barnet og blir derfor bedre kjent med det. Praksisen til de fedrene som er alene hjemme blir i større grad formet av barna, mens de som er hjemme med mor tilstede former en praksis som er preget av mors tilstedeværelse (Brandth m.fl. 2003 :104). Aarseth og Holter (1993) skriver blant annet at mors modellmakt, hennes standarder for omsorgs- og husarbeid også blir gjeldende for fars innsats. En av grunnene til at mor kan forstås å få en slik modellmakt er at hun ofte er hjemme i permisjon en periode alene før far tar sin permisjon. Hun får på denne måten først satt standarder i forhold til barneomsorgen.

Dette er en vanlig måte å dele permisjonen mellom foreldrene på, mor er først ute og far kommer til i slutten av permisjonsåret (Brandth m.fl. 2003). Dette gjelder også for de fedrene som er intervjuet til denne oppgaven. I de situasjonene der far og mor er hjemme sammen har mor vært hjemme alene før far kommer til. Men det er ikke slik at de fedrene som er hjemme med sammen med mor i permisjonstiden ikke lærer noe nytt eller ikke øker sin omsorgskompetanse. Spørsmålet blir hva slags form for omsorgskapitel de utvikler.

Som nevnt betraktes omsorg som noe alle potensielt kan gjøre, men tidligere forskning viser at fedre forholder seg til at det finnes en kroppsdiskurs som heller i mors favør på den måten at hun har fordeler fremfor far i sammenheng med nærhet til barnet. De fedrene som er hjemme sammen med mor mener hun har en fordel fordi hun har båret barnet frem og de har noen forutsetninger for intimitet som fedrene ikke har. Men de som er alene hjemme i permisjonstiden ser ikke på den som et hinder for deres egen kontakt med barnet, de lar det heller bli en ekstra motiveringsfaktor for å etablere sin egen nærhet til barnet (Brandth m.fl. 2003 :107). De som er hjemme sammen med mor ser på det at mor er hjemme lenger som en ”premie” til mors kropp. Fordi det er mor som har blitt preget av graviditet og fødsel er det også hun som bør få godene ved permisjonen. Det kroppslige forholdet mellom mor og barn kan forstås å bli en legitimering for at far ikke trenger å ta det omsorgsansvaret som ligger i fedrekvotens intensjon (Brandth m.fl. 2003: 116).

Morgan (1996 :70) understreker at når begrepet kjønn brukes trekkes det ofte et skille mellom biologisk og sosialt konstruert kjønn. Når det skillet trekkes reproduseres og opprettholdes troen på et skille mellom biologi og kultur. Han påpeker videre at kjønn og familie er to ord som henger nøye sammen og at de ikke bør forstås adskilt fra hverandre. Begrepene utfyller hverandre på den måten at familie gjør kjønn og kjønn gjør familie. Men han påpeker at: ”it is impossible to write or think about family without also thinking about gender. The reverse is less obviously true” (Morgan 1996 :81). Det er blant annet fordi ord som tilhører familien ofte er preget av ens kjønn. Disse ordene sier igjen noe om din posisjon i familien, som eksempelvis far, mor, datter og sønn (Morgan 1996 :72) der en får andre assosiasjoner når en tenker på far enn på mor.

2.2.3 Nærværende og fraværende

Som jeg har vist til tidligere i oppgaven er forståelsen for hva som er en god far i stadig endring. Dette gjelder for hva en far er, hva han bør gjøre og hvordan hans relasjoner i familien bør være. Tidligere var han den som hadde ansvaret for familiens økonomi ved å være i arbeid. I dag råder det en forståelse om at mor og far skal være likestilte både i arbeidslivet og i hjemmet (Bratterud m.fl. 2002). Dagens fedre skal ikke lenger bare forsørge familien, med de skal også utvikle sitt eget forhold til barnet (Brandth m.fl. 2003). Fedrekvoten er en permisjonsordning som er ment å inkludere fedre i større grad og gjøre dem til aktive og engasjerte fedre som tar større del i barnas liv (St.meld. nr. 8 (2008-2009)). Dette gjør at dagens fedre ofte blir forstått som mer nærværende dersom de sammenlignes med fedre for noen tiår tilbake.

I motsetning til nærværende er fraværende et ord som ofte blir bredt definert. At far er fraværende kan gjelde alt fra at han ikke er tilstede som en del av familien i det hele tatt til at han, sammenlignet med mor, bruker mindre tid i hjemmet enn henne. Fedres tilstedeværelse i familien blir av konservative og liberale politikere i USA og EU-land sett på som viktig, der det sies at farløshet kan kalles en sosial krise (Gavanas 2002: 213). Denne tanken om fraværende fedre har også vært sentral i Norge, noe som har gjort at den har hatt innvirkninger i utformingen av familiepolitikken (Annfelt 2008). Fedrene som er deltagende i barneomsorgen defineres som gode, nærværende og omsørgende fedre. Dette har i stor grad blitt et kulturelt ideal i det norske samfunnet i dag, og i motsetning til dette blir fraværende fedre definert som dårlige fedre (Brandth m.fl. 2003). Jeg vil ta med forståelsen for far som nærværende og fraværende til oppgavens diskusjonsdel der disse vil bli brukt til å belyse fedres tilstedeværelse i sammenheng med barnet i de ulike permisjonssituasjoner.

2.2.4 Relasjoner og tidstyver

Tid blir avgjørende når foreldrene skal lære seg å kommunisere med barnet, både fysisk og verbalt (Bungum 2013). Tiden blir en sentral faktor når relasjonen mellom far og barn skal bygges. Brita Bungum (2013) benytter seg av et perspektiv på far som tidligere har vært vanlig å bruke på barn i utvikling når hun skal forstå far og barns relasjonsbygging. Dette perspektivet kalles human becoming. Her blir barn forstått å være i konstant utvikling, de

lærer hele tiden (Corsaro 2005). Far kan forstås på samme måten, der han i permisjonen ikke bare skal lære barnet, men barnet lærer også ham. Far blir også forstått på den måten at han er i konstant utvikling, på den måten at fars kompetanse og kapital stadig endrer seg. Dette er et perspektiv jeg vil ha som utgangspunkt når jeg ser på fars kompetanseutvikling og relasjonsbygging med barnet.

Bungum (2013) forklarer at far utvikler en relasjonskompetanse sammen med barnet når de bruker tid med hverandre, der de skaper en relasjon som er både dyp og meningsfull for begge parter. Hun argumenterer også videre for at denne kompetansen kan hindres i å utvikles ved at mor er tilstede, fordi far ikke får tilstrekkelig tid alene med barnet til å lære seg den nødvendige kommunikasjonen som skal til for å skape denne dype relasjonen. Bungum forklarer at dette skjer ved at tidstyver finner sted i permisjonen. Tidstyver er alt det som tar fars oppmerksomhet bort fra barnet, der hun forklarer at når mor og far er sammen i permisjonen har de større sannsynlighet for å ta på seg andre prosjekter utenom barnet. Eksempelvis oppussing av hus. Når mor og far er hjemme sammen er det oftere mor som tar omsorgsansvaret for barnet (Brandth m.fl. 2003), noe som gjør at far blir et større offer for tidstyver enn mor. Disse tidstyvene kommer i veien for far og barns relasjonsbygging (Bungum 2013). Når far skal forholde seg til barnets verden og verden utenfor barnet vil han oppleve krysspress og avbrudd som ødelegger mulighetene som potensielt ligger i fedrenes og barnas utviklingsprosesser (Bungum 2013).

2.3 Fedre og praksis

Praksis kan forstås som utførte handlinger som finner sted i aktørers hverdagsliv (Morgan 1996). Det er ofte snakk om handlinger som blir tatt for gitt fordi de utføres ofte eller rutinemessig. Disse handlingene er begrunnet i aktørers meningsunivers eller livsverden og viser til hva hver enkelt forstår som rasjonelt og logisk. Siden ingen har helt like meningsunivers medfører det at ulike praksiser blir til (Morgan 1996). Morgan definerer praksis på denne måten: "Practices are often little fragments of daily life which are part of the normal taken for granted existence of practioners. Their significans derives from their location in wider systems of meaning" (Morgan 1996 :190).

Når denne forståelsen for praksis overføres til familien og de handlinger som blir gjort av familiemedlemmer, kalles de familiepraksiser. Morgan tillegger også at familiepraksiser ikke er noe familiemedlemmene går rundt å snakker om eller diskuterer til enhver tid. Disse praksisene blir heller levd og gjort (Morgan 2011 :5). Dette forstår jeg på den måten at familiemedlemmene ikke baserer alle handlingene sine på rasjonelle overveielser. De forholder seg til allerede eksisterende rutiner og forståelser eller enigheter innad i familien når handlinger skal utføres. Jeg vil bruke praksisbegrepet på den måten at jeg vil se hvordan far får muligheten til å utføre handlinger eller praksiser i et gitt handlingsrom. Praksis vil også bli sett i tråd med Bourdieus habitusbegrep, der handlinger blir tatt for gitt på bakgrunn av rutiner, dette kommer jeg nærmere inn på. Det er fordi jeg ønsker å se hvordan fedre aktivt forholder seg til barnet og permisjonstiden og på samme tid se hvordan de lar sine nye praksiser bli en del av deres ”tatt for gitte” handlingskompetanse.

Morgan (2011) fremhever ytterligere fem faktorer som kan bidra til å forstå praksiser. Disse er tid, fysisk rom, kropp, følelser og etikk. Disse er inspirert av Mills (1959), som argumenterer for at man alltid må relatere til historie og biografi når noe skal forklares. Det betyr at det må tas hensyn til aktørers tidligere erfaringer og andre faktorer som kan være med å forme hver enkelt families praksiser. Dette kan være preget av blant annet ytre krav og forståelser i samfunnet, slik som lovverk og arbeid. Dagens fedre, som fedre før dem, former sine faderskap innen forskjellige samfunnsmessige rammebetingelser. Fedrekvoten representerer en måte å tenke på, både i forhold til farskap og likestilling, men også i forhold til barnet (Brandth m.fl. 2003 :25).

For å se nærmere på dette har Hobson og Morgan (2002) delt far som forelder inn i tre ulike kategorier eller dimensjoner. Disse er far, farskap og fedring (originalt father, fatherhood, fathering). Begrepet far brukes for å forklare individers rettigheter, plikter og status. Det finnes ulike gitte forestillinger for hva som forventes av fedre. Dette gir ulike kulturelle rammer for fars praksis. Farskapsdiskurser skapes også på denne måten gjennom en samfunnsjuridisk del og kulturelle forestillinger, der politiske målsettinger blir en del av diskursen (Hobson m.fl. 2002). Far må forholde seg til lovverk og politiske ordninger som har formet regelverket rundt bruken av fedrekvoten. Regelverket er også med på å forme permisjonens utforming på den måten at far får gitte muligheter som han må forholde seg til. Eksempelvis må han ta ut fedrekvoten før barnet er fylt tre år. Farskap som begrep betyr i denne sammenhengen det normative som kategoriserer hva som er en god far (Hobson m.fl.

2002). Et eksempel på dette kan være Brandth og Kvandes (2003 :111) forklaring av at fedre har gått fra å være fraværende til å bli mer nærværende i barnas liv og familien, der dette også har blitt normen for hva en god far er. Aktører forholder seg til samfunnets forventninger av deres roller eller posisjoner. Fordi det normative kan forstås å være i konstant endring vil det bety at en må utføre andre former for praksis og handling enn det en måtte for femti år siden for å bli ansett som en god far. Det siste begrepet er fedring og bygger på forskjellen som ligger mellom det å være og det å gjøre (farskap) og hvordan dette fører til at fedrene har ulike identiteter, forståelser av det å være far og til slutt ulike sett av praksiser. Eksempelvis blir alle menn som får barn fedre men de vil forholde seg forskjellig til situasjonen.

Med tanke på Hobson og Morgans begreper om far som forelder kommer det tydelig frem at fedre ikke lever adskilt fra det sosiale, men de må til enhver tid forholde seg til ulike diskurser i hverdagen som er med på å prege deres muligheter og forståelser for praksis. Det blir tydelig ved å se på begrepene far og farskap, der det blir lagt retningslinjer for hva en far skal være. Mens det siste begrepet, fedring, tar tak i hvordan fedre er fedre og de praksiser og handlinger de utfører i tråd med disse diskursene. Diskurs er et begrep (Foucault) utviklet for å beskrive en institusjonelt fundert måte å tenke på (Ritzer 2011). Hammer (2009) argumenterer for at virkeligheten, slik aktører forstår den, er påvirket av ulike diskurser som kan legge føringer på dem og dette kan gjøre at de endrer sin virkelighetsoppfattelse. Den kan da også bekrefte den virkelighetsoppfatningen de allerede har. Diskurser kan være med på å føre mennesket i én retning fremfor en annen. På denne måten kan en samfunnsdiskurs fungere som virkelighetsproduserende for aktører (Hammer 2009). Slik jeg ser det vil de begrepene Hobbs og Morgan legger frem vise til forskjellige deler av farskapsdiskursen som til enhver tid er gjeldende for fedre, og som de bør følge (eller ubevisst følger). Det er fordi diskursene til enhver tid gir et bilde på hva som er dominerende og fremtredende, og også for hva som kommer i bakgrunnen. Diskurser er på samme tid dynamiske og de endrer seg over tid på forskjellige måter (Hammer 2009).

De tre begrepene far, farskap og fedring forstås som sammenhengende der fars praksis kan bli formet av hans forståelse av hva som forventes av ham som far og hvordan en god far skal være. Eksempelvis blir en god far i dag forstått som nærværende og deltagende i barnets liv, til ulikhet fra tidligere der økonomisk stabilitet var det som gjorde en far til en god far. En kan ut i fra dette se at fedres muligheter for praksis i permisjonen blir preget av hans muligheter i forhold til den tiden han lever i. Jeg vil i større grad benytte meg av forståelsen for begrepet

fedring i min analyse. Det er fordi jeg vil se på hvordan far opplever seg selv som far i permisjonen og begrepet fedring tilbyr en forståelse av at fedre gjør farskap på bakgrunn av at de er ulike.

2.4 Koordinerte praksiser

Dorothy Smith tar utgangspunkt i kvalitativ metode når hun forklarer viktigheten av å starte med hvert enkelt individ og deres opplevelser og hverdags erfaringer. Hun tar derfor også utgangspunkt i standpunktteorien når hun forklarer sin institusjonelle etnografi. Standpunktteorien er i hovedsak en forståelse for at all forskning og forsøk på å forstå samfunnet og individer må begynne med individene, ikke teori eller struktur (Smith 2005). Individene må også bli forstått på den måten at alle har forskjellig utgangspunkt for å forstå situasjoner og utføre handlinger, der ingen er helt like. Den institusjonelle etnografien tar utgangspunkt i individet og deres oppfattelse av verden slik den er forstått av hver enkelt. Det er opplevelser og erfaringer som er det som er sentralt for forskeren å avdekke (Smith 2005).

Det er også på denne måten det kan sies noe om strukturene, institusjonene og det overordnede i samfunnet som individene hele tiden må forholde seg til. Smith forklarer den institusjonelle etnografien på denne måten ”Institutional ethnography begins by locating a standpoint in an institutional order that provides the guiding perspective from which that order will be explored. It begins with some issues, concerns or problems that are real for people and that are situated in their relationships to an institutional order” (Smith 2005 :32). Dette kan forstås på den måten at sosiologien er ment å forstå hvordan individer opplever sin virkelighet i møte med institusjoner. Å ta omsorgspermisjon kan være én måte for aktører å møte institusjoner på. Videre i oppgaven vil Smith og den institusjonelle etnografien bli brukt med utgangspunkt i at Bungum (2013) skriver at vi må forstå at alle relasjoner mellom far og barn blir skapt med forskjellige utgangspunkt av forskjellige aktører. Dette gjør at alle vil, etter egen logikk, skape egne praksiser med utgangspunkt i seg selv. Det er deretter mulig å se etter likhetstrekk, eventuelt ulikheter, når hver enkelte praksis er avklart. Metoden i denne oppgaven er ikke basert på Smiths forståelse for forskning, men jeg vil låne hennes forståelse for hvordan fedre koordinerer sine praksiser med det institusjonelle og med andre individer.

En viktig del eller måte å forstå hvordan individer opplever sin virkelighet på er ved å studere hvordan deres praksiser er koordinert i samspill med andre. Smith skriver det på denne måten: ”for institutional ethnography, the social as the focus for study is to be located in how peoples activities or practices are coordinated. Individuals are there; in their bodies, they are active; and what their doing is coordinated with the doings of others” (Smith 2005 :59). Med dette sitatet forstår jeg at måten far forholder seg til og koordinerer sine praksiser med barnet og mor blir en viktig del av å forstå fars praksis. Sitatet støtter det Brandth og Kvande (2003) sier om at fedre utfører ulike praksiser og gjør seg ulike erfaringer når mor er tilstede i permisjonen hans. Jeg vil bruke Smiths forståelse for koordinerte praksiser i min analyse fordi det kan være til hjelp når jeg skal se på hvordan far baserer praksisene sine på mors tilstedeværelse i permisjonen.

En annen viktig faktor hun trekker inn som avgjørende for individers praksis er det institusjonelle og måten disse legger føringer for ens muligheter for handlinger ”Institutional ethnography explores actual people’s activities as they coordinate in those forms we call institutions” (Smith 2006 :13). Dette er sammenfallende med Hobson og Morgans (2002) forståelse for at far som forelder må forstås ut i fra forskjellige dimensjoner, både individuelle og institusjonelle. Det er dette som er utgangspunktet når far tar permisjon, han forholder seg til institusjoner, lovverk, arbeidsplass og mor for å utføre omsorgspraksis i permisjonen.

Smith argumenterer for at hver enkelts praksis og opplevelse av praksis er unik for akkurat dem. Hun skriver det på denne måten: ”Institutional ethnography takes for granted that each person is unique; each has a biography and experience that is her or his own; each is positioned differently from the others; each therefore sees things from a different perspective, feel things differently, has different needs and desires, different interests (Smith 2005 :61). Alle opplever praksis og det sosiale på unike måter fordi ingen har helt like utgangspunkt og alle har forskjellige posisjoner i samfunnet i forhold til hverandre og på denne måten møter de også institusjonene fra ulike ståsteder. Dette vil bli sett i sammenheng med at Bungum (2013 :63) skriver at hun mener det er viktig å ha differensierte perspektiver på fedrenes omsorgsarbeid og å være åpen for at relasjonene som skapes mellom far og barn, kan følge ulike logikker og ha forskjellige betydninger. Hun tror også derfor det har betydning å lete etter variasjoner i fedrenes fortellinger om erfaringer, læring, utvikling og kompetanse. Det er også dette som er utgangspunktet for den metodiske delen ved den institusjonelle etnografien.

At alle er unike og dermed har sine egne måter å oppfatte og forstå situasjoner på som igjen gjør til at hver enkelt utfører ulike praksiser.

2.5 Habitus og omsorgskapital

Bourdieu's teoretiske utgangspunkt er å belyse og forklare forskjeller mellom individer og grupper i samfunnet, der hans teori bygger på ordet distinksjon eller forskjell. Med det mener han at alt står i forhold til noe annet og derfor må forstås på denne måten (Bourdieu 1998 :6). Noe av det som skiller folk fra hverandre og gjør dem ulike er mengde kapital innenfor det samme feltet eller område. Jeg vil i første omgang anvende hans begreper på familien og se hvordan disse kan bidra til å forklare eventuelle ulikheter og likheter mellom de praksisene fedre skaper på bakgrunn av ulike handlingsrom i permisjonstiden. Bourdieu forklarer hvordan praksiser blir formet av struktur og aktør, og bakgrunnen til at hver enkelt aktør i utgangspunktet har muligheten til å handle ulikt. Dette kaller han habitus.

Bourdieu skiller mellom objektive og subjektive strukturer når han vil forklare handlinger og forstå hvorfor aktører tar de valgene som de gjør. Det sosiale rommet, som består av adskilte felt, utgjør den objektive delen, og det består av økonomiske, kulturelle og sosiale kapitaler. Disse skiller eksempelvis ulike sosiale klasser og felt fra hverandre på bakgrunn av den mengden kapital hvert individ besitter (Bourdieu 1986 :48). Det som binder skillet mellom det objektive og det subjektive er begrepet habitus, som både produserer og blir produsert av de objektive strukturene (Bourdieu 1977 :78). Bourdieu definerer habitus på denne måten (1990 :54): "habitus produces individual and collective practices ... in accordance with the schemes generated by history. It ensures the active presence of past experiences, which, deposited in each organism in the form of schemes of perception, thought and action, tend to guarantee the 'correctness' of practices and their consistency over time, more reliably than all formal rules and explicit norms". Her forklares habitus på den måten at individuelle og kollektive praksiser produseres på bakgrunn av våre tidligere erfaringer og overbevisninger. Den er en form for et kognitivt skjema som forteller oss hva vi bør gjøre i enhver situasjon, hva vi på bakgrunn av tidligere erfaring og kunnskap synes er rett og galt. Disse skjemaene kan forstås som forutsigbare og vanskelig å endre (Bourdieu 1986).

Doucet (2009 :79-80) skriver at det er flere ting en må være oppmerksom på når det kommer til å forstå måten fedre utformer sitt farskap på. Disse er identitet, forpliktelse, kroppsliggjøring, sosialisering eller habitus, og normative forståelser av kjønn, lønnsarbeid og omsorg (Doucet 2009). Doucet bruker Bourdieus begrep habitus når hun skal forklare hvorfor ulike kjønnede praksiser knyttet til foreldreskap vedvarer til tross for samfunnsmessige endringer. Der hun mener det handler om hvordan far gjør sine handlinger om til rasjonelle beslutninger ut i fra den kunnskapen vi har nedfelt i kroppene våre fra vi er små og hvordan dette blir en kroppsliggjort ting som vi stadig tar for gitt (Doucet 2009 :88-89). Så om mor og far skal utføre omsorg på likt grunnlag og på lik måte må foreldres kroppsliggjorte handlinger og rasjonelle beslutninger skapes på en lik måte fra de selv er små.

Bourdieu tillegger her at personer innenfor én og samme klasse ofte har tilnærmet lik habitus, og habitus blir av den grunn ikke noe som er helt unikt for hvert enkelt individ (Bourdieu, 1990 :58), det blir mer felt- og klasespesifikt. Dette gjør at vi kan forvente at fedrene i denne oppgaven vil skape både like og ulike kroppslige praksiser i sin permisjonstid. Selv om ikke hver enkelts praksis blir unik, vil den likevel forstås som hver agents ensartede form for personlige valg, goder og praksiser (Bourdieu 1990 :8). Den blir hver enkelts livsstil, som på samme tid plasserer agenten i det sosiale rom. Habitus er produktet av det umiddelbart gitte, det som er kroppsliggjort hos aktøren (Bourdieu og Wacquant 1993: 112). Dette er formet av ens felt og gjør seg derfor også gjeldende i dette feltet eller overlappende felt. Habitus blir på denne måten også ens form for kunnskap, eller kognitive konstruksjon som er med på å konstruere feltet som en forståelig verden for aktøren (Bourdieu m.fl. 1993).

Jeg ønsker å ta i bruk Bourdieus begrep habitus i denne oppgaven fordi jeg mener det kan være med å belyse og forklare både fars utgangspunkt for handling i omsorgspermisjonsperioden og hvorfor hans praksis blir som den blir. Habitus blir brukt for å forklare hvordan fars tidligere erfaringer og allerede kroppsliggjorte kunnskaper (eller mangelen på disse, i sammenheng med barneomsorg) er med på å forme og skape en ny form for habitus der omsorgskunnskap og relasjonen til barnet står sentralt.

Kapital er en del av ens habitus. En kan for eksempel tenke seg at barneomsorg er en form for kapital, noe en kan mye eller lite av. Fedre som ikke har brukt mye tid med små barn tidligere kan forstås å ha mindre omsorgskapital enn de som har brukt mye tid med barn tidligere. Det kan også tenkes at far og mor besitter ulik mengde omsorgskapital dersom hun har vært

hjemme på permisjon før far, der hun har skapt en egen praksis for hva som fungerer og ikke og der hun har fått tid til å bli kjent med barnet sitt. Kapital vil i denne oppgaven bli brukt for å belyse eventuelle endringer i fars praksis og kunnskap innenfor omsorgsfeltet, samt å sammenligne omsorgskapitalen til de to fedregruppene.

2.6 Oppsummering og nye spørsmål

Som sagt har den norske familien endret seg de siste tiårene i den retning at det har blitt mer vanlig med toforsørgerfamilier. Og de formelle ordningene som har kommet til i denne perioden kan forstås som reaksjoner på disse samfunnsendringene. Fedrekvoten, som ble innført i Norge i 1993, kan forstås som et handlingsrom der far utfører sine omsorgspraksiser. Dette kan sees ut i fra Morgans forståelse av space, der handlingsrommet er både begrensende og muliggjørende for individene som befinner seg i dem til enhver tid (Morgan 1996 : 139). Fedrekvoten er en fleksibel ordning som gjør at den kan organiseres på ulike måter alt etter hva familiene måtte finne mest praktisk eller i tråd med egne verdier. Jeg vil se på hvordan dette handlingsrommet legger et grunnlag for fars praksiser i permisjonen. Det vil jeg gjøre ved å trekke inn begreper som jeg allerede har lagt frem i oppgaven. I forhold til tidligere forskning blir tid, fars nærvær, relasjon og kroppsdiskurs sentrale begreper. Jeg vil benytte teoretiske begreper og forståelser fra Morgan, Smith og Bourdieu og anvende dem på omsorgssituasjonen som far befinner seg i. Sentrale begreper blir her fedring, praksis, habitus og omsorgskapital.

På bakgrunn av tidligere forskning og teori har jeg kommet frem til to spørsmål som jeg vil se nærmere på i analysen. Disse er rettet mot hovedproblemstillingen som lyder: *hvordan påvirkes fars omsorgspraksis av å være hjemme alene eller sammen med mor i permisjonstiden?* Ved å svare på de nye spørsmålene mine vil jeg kunne gi et mer utdypende svar på hovedproblemstillingen min. Jeg vil se hvordan far nærmer seg denne omsorgspraksisen ved først å ta tak i *hvilken opplevelse av tidspraksiser fedrene har i permisjonstiden*. Det vil jeg gjøre ved å bruke Morgans forståelse for praksis og handlingsrom, og Smiths forståelse for koordinerte praksiser. Deretter vil jeg se på *hvordan fars relasjonskompetanse påvirkes av permisjonens handlingsrom*. Det vil jeg gjøre ved å bruke Bourdieu og hans begreper om kapital og habitus.

I de to underproblemstillingene vil jeg se nærmere på om det oppstår ulikheter i permisjonen til de fedrene som er alene og de som er sammen med mor på bakgrunn av at permisjonene deres er ulikt organisert. Nå er det ikke med dette sagt at tid og relasjon til barnet er de eneste eller de viktigste faktorene som preger permisjonen, men det er en måte å ta tak i hovedproblemstillingen på som gjør at jeg kan gå dypere inn på akkurat disse temaene.

3.0 Metode

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for valg av kvalitativ metode, hvordan datagenereringen har foregått og hva som har blitt resultatet av dette. Jeg vil også legge frem og forklare intervjuguidens struktur, praktisk gjennomføring og min rolle som forsker i prosjektet. Det vil bli redegjort for hvordan praksisbegrepet og dybdeintervju kan forstås sammen. Til slutt blir etiske hensyn, datamaterialets kvalitet diskutert og drøftet.

3.1 Det større prosjekt

De genererte data som brukes i denne oppgaven er samlet inn i sammenheng med et større prosjekt om fedrekvoten ved institutt for sosiologi og statsvitenskap ved NTNU. Dette prosjektet har tatt for seg fedrekvotens utvikling og bruk i forskjellige sammenhenger i forhold til at permisjonsordningen hadde 20 årsjubileum i 2013. Det ble etterspurt masterstudenter som ville bidra til prosjektet og jeg meldte meg av egen interesse. Alle som har deltatt i prosjektet har bidratt til datagenerering. Jeg kom også inn i prosjektet da intervjuene ble holdt, noe som gjorde at jeg ikke fikk delta i hele prosessen fra ideene ble skapt til datamaterialet var ferdig generert. Etter jeg ble med på prosjektet deltok jeg på intervju og med transkribering.

3.2 Praktisk gjennomføring

3.2.1 Valg av kvalitativt design og utvalgsriterier

Datagenereringsmetoden som har blitt benyttet i dette prosjektet er av den kvalitative typen, nærmere bestemt dybdeintervju. Dette valget er tatt på bakgrunn av målet med prosjektet og hvilke problemstillinger en ønsket å kunne gi et svar på. Her har fars opplevelser av å være i pappapermisjon stått i sentrum. Dybdeintervju har blitt brukt for å generere data fordi dette gir oss en forståelse av og innsikt i fedrenes tanker, følelsesliv, erfaringer og livsverden (Tjora 2010). Dette blir enklere å synliggjøre gjennom tekst, ikke tall (Tjora 2010). Dette betyr at jeg har et fokus på hvordan fedre subjektivt opplever forskjellige situasjoner og hvilke tanker de gjør seg rundt disse situasjonene. Den ytre verden kommer i bakgrunnen. Dette gjør at

fedrene som er med i prosjektet og deres måte å forklare sin livsverden på, vil forme denne oppgaven.

For at fedrene skulle kunne være med som informant for prosjektet måtte de oppfylle visse kriterier. Ett av disse var at han hadde hatt pappapermisjon så nylig som mulig, slik at det skulle være lettere for ham å huske permisjonstiden og handlingene detaljert. Far måtte også ha utfylt andre kriterier for å få lov å ta i bruk fedrekvoten, disse blir da også en del av rammeverket for datagenering i dette prosjektet. For at far skal få rettighetene til bruk av fedrekvoten må mor og far ha vært i inntektsgivende arbeid minst seks av de ti siste månedene før fødselen (NAV 2013). Utover dette har ønsket med innsamlingen vært å få intervjuere fedre som representerte ulike sosiale lag i samfunnet. Både i sammenheng med yrkesbakgrunn og etnisk bakgrunn. Dette har vært for å se om fedrekvoten tas i bruk forskjellig, hvordan dette eventuelt gjøres og om de forskjellige fedrene opplever permisjonstiden ulikt.

3.2.2 Rekruttering av informanter

For å få tak i informanter til dybdeintervjuene har snøballmetoden blitt tatt i bruk. Det betyr i hovedsak at informanter har blitt rekruttert videre fra andre informanter gjennom deres nettverk av venner og bekjente (Ringdal 2009). På denne måten er det også en mulighet for at informantene inngår i et nettverk som eksisterer uavhengig av prosjektet de er med på. Hvis dette nettverket er veldig sterkt kan det få negative følger i sammenheng med at de kanskje er venner og deler felles verdier, og derfor øker muligheten for at de vil kunne tilby informasjon og situasjonsopplevelser som er tilnærmet like. Noe som kan gjøre at mangfoldet i utvalget forsvinner. Metoden egner seg bra for å få tak i fedre som nettopp har benyttet seg av fedrekvoten fordi de kan vite om hverandre på bakgrunn av at de nylig har vært i den samme situasjonen.

3.2.3 Intervjuguidens oppbygging og utførelsen av intervju

Målet med dybdeintervjuer er å skape en situasjon for en relativt fri samtale rundt noen spesifikke tema som forskeren har valgt ut på forhånd (Tjora 2010 :91). Det er derfor viktig å starte intervjuet på en rolig og behagelig måte som ikke virker skremmende for informanten.

Intervjuguiden starter med opplysningsspørsmål om både far og mor og deres stillinger i arbeidslivet og økonomiske stilling i samfunnet. Videre ble det spurt om informasjon rundt hvordan fars permisjonstid var organisert og hvordan den var tatt i bruk. Eksempelvis hvor lenge han hadde vært i permisjon og hvor og hva mor gjorde i denne perioden. Dette er spørsmål som i sammenheng med Tjoras (2010) forslag til oppbygging av en intervjuguide kalles oppvarmingsspørsmål. Det er fordi disse spørsmålene i første omgang skal få informantene til å slappe av i intervjusituasjonen ved å snakke om noe som er lett å svare på. Disse spørsmålene vil ikke kreve at far reflekterer så mye over hverdagen og hva som skjedde i perioden, de er mer rettet mot konkrete fakta rundt situasjonen – de kan betraktes som bakgrunnsspørsmål om informantens liv.

Den neste delen av intervjuguiden, hoveddelen, tok sikte på å spørre far om hvordan han opplevde permisjonstiden, spesielle situasjoner som oppstod, forholdet til barnet og hva han mente han satt igjen med etter perioden. Disse spørsmålene var delt opp etter tema. Temaene for intervjuet var hvordan far og mor forhandlet om permisjonstiden og bruken av den, arbeidsplassens reaksjoner, fedrekvotens fleksibilitet, hva far gjorde i permisjonen og særlig hva han gjorde når han var alene i denne perioden, og far/barn-forholdet før og etter permisjonen. Intervjuene ble holdt der det passet best for fedrene. Intervjuer var fleksibel og innrettet seg etter fars timeplan. De fleste intervjuene ble holdt der far jobber, på kafé eller hjemme hos ham. utfordringer som oppsto under intervjuene var i hovedsak støy, enten fra barn som befant seg i hjemmet da intervjuet ble holdt eller generelt ”folkebråk” på kaféen. Dette støyet ga ikke store utfordringer verken for intervjuet eller transkriberingen av det i ettertid.

3.2.4 Resultatet av innsamlingen

Etter datagenereringen satt vi igjen med tjueen intervjuer. Disse bestod av etnisk norsk og utenlandske fedre med ulik utdanning og yrkesposisjon, livssituasjon, alder og bakgrunn. Disse fedrene hadde også benyttet seg av fedrekvoten på forskjellige måter. Noen hadde tatt ut alle de ukene som de hadde hatt muligheten til, og noen tok ut mindre tid enn dette. De hadde også benyttet seg av permisjonens fleksibilitet på ulike måter. Alt etter hvordan det passet med eget arbeid og partners ønsker og arbeid. Noen fedre var alene hjemme hele

perioden mens mor var på jobb, noen var hjemme med mor noen dager i uken, mens noen var hjemme sammen med mor hele permisjonen.

Ingen av fedrene har lavere utdanning enn videregående i form av yrkesfag, altså er ingen uten noen form for formell utdanning. Det er ingen særlige eller nevneverdige forskjeller i utdanningsgrad mellom de etnisk norske fedrene og de utenlandske fedrene. Men når hele utvalget er tatt i betraktning er det allikevel flere med middels eller høyere utdanning som har meldt seg som informant. Dette kan være, som Thagaard (2009) skriver, at personer med høyere utdanning oftere er positiv til å delta som informanter i kvalitative studier enn personer med lavere utdanning. Hun hevder videre at det er fordi personer med høyere utdanning er kjent med forskning og synes det er mindre problematisk at forskere får innsyn i deres liv. En årsak som blir nevnt i sammenheng med dette er at de med høyere utdanning oftere kan føle at de har kontroll og mestrer sin livssituasjon enn de uten høyere utdanning (Thagaard 2009). Utover dette kan også tema for prosjektet vekke politisk interesse hos informantene, og noen kan ha meldt seg som informant med mål om å ytre politiske meninger. Dette kan gjelde både for de som er positive og de som er negative til permisjonsordningen. Det kan også medføre at det blir under eller overrapportering av visse verdier fra informantenes side. De fleste var gjennomgående positive til permisjonstiden, enten de hadde opplevd den som vanskelig eller ikke.

3.2.5 Presentasjon av fedrene

Jeg vil nå presentere de fedrene fra utvalget mitt som jeg kommer til å sitere i analysen. Dette er for at det skal være lettere å få en oversikt over hvem disse fedrene er. Det er flere fedre som har flere enn ett barn, intervjuene handler hovedsaklig om permisjonstiden med det yngste barnet.

Omar er 32 år og utenlandsk. Han er gift og har norsk kone, har to barn og jobber på lager. Han var alene hjemme i hele sin permisjonstid. Han hadde hundre prosent lønn i permisjonstiden, som gjorde at han fikk rett på ti uker hjemme. Men han måtte ta ut to ekstra ferieuker på grunn av manglende barnehageplass.

Steinar er 33 år, norsk og utdannet sivilingeniør. Han har samboer og to barn, ett på 2 år og ett på 4 måneder. Han hadde en dekningsgrad i lønn på hundre prosent og da rett på ti uker hjemme. Han var alene mesteparten av tiden, men han og samboeren var sammen i en overlappende periode der de var på ferie.

Mons er 29 år, norsk og har en sønn på elleve måneder. Han er fotograf og har en samboer som er 31 år. Han var alene med sønnen hele permisjonsperioden som var organisert slik at han fikk åtti prosent dekningsgrad i lønn og ti uker permisjon.

Lars er 32 år, norsk utdannet sivilingeniør. Han har en samboer som er 30 år og sammen har de en datter på to og et halvt år. Han hadde en dekningsgrad i lønn på åtti prosent og var alene med barnet i permisjonstiden.

Adam er 32 år, utenlandsk og utdannet elektriker. Kona er tretti år og jobber i nav, de har to barn på to og et halvt år og ett og et halvt år. Han tok ut permisjon med åtti prosent dekningsgrad i lønn, men han var hjemme i femten uker til sammen på grunn av mangel på barnehageplass. Han var alene hjemme i permisjonstiden.

Max er 27 år, norsk og utdannet maler. Han og samboeren som er 28 har en datter sammen som er ett år. Han hadde hundre prosent permisjon og åtti prosent lønn, der han var alene mesteparten av permisjonstiden foruten en overlappingsperiode på to uker der han og mor var hjemme sammen. Han tok ut permisjon med åtti prosent dekningsgrad.

Ian er 43 år og er opprinnelig amerikansk, men har bodd i Norge siden 2002. Han er utdannet sosionom. Kona er 38 år og norsk og de har to barn. Han var alene hjemme med barnet i permisjonen i nærmere to måneder, før mor ville hjem igjen og de var hjemme sammen en periode. Han hadde åtti prosent dekningsgrad lønn i permisjonen.

Morten er 38 år og opprinnelig fra Østerrike, men har bodd i Norge siden 2003. Han er utdannet arkitekt og har en kone som er fra Italia og de har to barn. Han var alene hjemme i permisjonstiden som han tok ut med åtti prosent dekningsgrad i lønn, det vil si at han var hjemme i ti uker.

Christian er 34 år, norsk og jobber som murer. Han har en samboer som er 32 år og en datter som er 2 år. Han delte fedrekvoten opp i to bolker. Den første bolken var tidlig etter barnet var født, da var han hjemme sammen med mor, og den andre var på et senere tidspunkt der mor var mindre hjemme enn i første bolke. Begge bøkene var på seks uker.

Sverre er 30 år, norsk og jobber som politi. Kona er 29 år og de har to døtre på to og fem år. Han tok ut permisjonen med åtti prosent dekningsgrad i lønn. Han jobber turnus så permisjonen ble tatt gradert, og mor var i stor grad tilstede når han var hjemme.

Steve er 39 år, og utdannet arkitekt. Han er opprinnelig fra Tyskland men har bodd i Norge i satten år. Han har en norsk samboer og to barn, på 7 og 11 år. permisjonen ble organisert slik at han fikk åtti prosent dekningsgrad i lønn. Han var hjemme alene i korte perioder av permisjonen og han og familien var også på ferier sammen på denne tiden.

Magnus er 33 år, utdannet kjemiker, opprinnelig fra Frankrike, og har bodd i Norge i ti år. Han har norsk kone og to barn på fem og to år. permisjonstiden ble organisert slik at han hadde ti uker hjemme og en dekningsgrad i lønn på åtti prosent. Han var alene med barnet rundt halve permisjonstiden.

3.2.6 Analysearbeidet

Etter at alle intervjuene var holdt og de var ferdig transkribert startet jeg på analysearbeidet. Jeg leste gjennom intervjuene flere ganger og markerte alle sitater som omhandlet mitt tema. Deretter opprettet jeg et eget dokument der jeg satt inn alle potensielle sitater for å analysere disse og se hvilke av sitatene som kunne gi meg mest informasjon. Sitatene ble sortert etter flere undertema for å se hvilke meninger, erfaringer og opplevelser som gikk igjen hos flere fedre i utvalget og hva som ikke gikk igjen like ofte. Jeg trakk da ut de sitatene som var mest dekkende for tema i oppgaven og som jeg mente kunne bidra til å besvare problemstillingen og gi en dypere analyse av mine data. Til slutt navnga jeg kategoriene jeg hadde kommet frem til, analyserte de og så de i lys av teori og tidligere forskning.

3.3 Presiseringer i oppgaven

Med tanke på at jeg ønsker å se på fars praksis og benytter meg av dybdeintervju for å gjøre det, vil jeg presisere hva jeg mener med det. Praksis som begrep forstås ofte som fysiske handlinger og aktiviteter som blir utført. På denne måten kan det tenkes at observasjon er den mest åpenbare metoden å ta i bruk for å generere data om fars praksis. Men det jeg er ute etter i dette prosjektet er hvordan far opplever de praksiser som han utfører i permisjonsperioden. Altså er det ikke så viktig å dokumentere nøyaktig hva han gjør, men hvordan han forstår og forklarer det han gjorde og hvilke tanker han gjorde seg i sammenheng med disse handlingene. Dybdeintervju som datagenereringsmetode gjør det mulig å kunne se på hvordan enkeltpersoner oppfatter sin virkelighet og de situasjoner som er opplevd, vi vil studere blant annet meninger, holdninger og erfaringer, og vi er på denne måten ute etter informantens livsverden (Tjora 2010 :91). Fars livsverden blir på denne måten et stikkord. Forskeren får ikke direkte observert den praksisen som hun er ute etter å forklare og dataene blir generert i intervjusituasjonen og filtrert gjennom informantens subjektivitet og forståelse av permisjonssituasjonen. Det betyr at det er informanten som bestemmer hva som blir fortalt og ikke. Dette kan også bli påvirket av intervjusituasjonen, slik som nevnt over kan forskjellig situasjonsstøy og andre mennesker påvirke situasjonen. Dette kan skje både bevisst og ubevisst. De data jeg satt igjen med etter dybdeintervjuene var utført var fars fortalte versjon av hans opplevelser av omsorgspermisjonen.

3.4 Etikk og kvalitet

Alle intervju som er med i dette prosjektet har blitt tatt opp på lydfil. I sammenheng med dette var det viktig å informere informantene om at vi ønsket å bruke båndopptaker og måtte da forsikre oss om at dette var greit. De ble også informert om at de til enhver tid kunne avbryte intervjuet eller trekke seg i ettertid dersom det skulle være et ønske om det, og at data etter hvert som vi ikke hadde bruk for det lenger, ville bli slettet. Dette er også i samsvar med NSDs reglement for lagring av kvalitativt datamateriale (NSD).

I oppgaven vil all informasjon som kan knyttes til personer blir gjort fiktive. Det vil si at det blir brukt oppdiktete navn på de informantene som det blir referert til gjennom sitater. Partneren og barnets navn vil også bli anonymisert. De vil eksempelvis bli referert til som

”barnet”, ”mor” og ”partner”. Yrkesposisjoner vil bli gjort generell og aldri nevnt spesifikt ved å for eksempel fortelle hvor de jobber. Dette er for å gjøre informantene anonyme. Av samme grunn vil alle sitater bli gjort om til bokmål. Jeg mener at å sitere på bokmål vil nøytralisere sitatene ytterligere og øke informantenes anonymisering. Dersom informantene har spesielle dialekter kan de være lett gjenkjennelige, særlig for bekjente. Informasjon som er nødvendig for at leseren skal få en forståelse for de hovedkategorier informanten befinner seg innenfor vil bli oppgitt.

Når jeg skal snakke om kvalitet i kvalitativ forskning vil jeg forholde meg til Tjoras (2010) forklaring av aktuelle begreper. Han benytter seg av begreper direkte oversatt fra engelsk, der de tre viktigste kriteriene er pålitelighet (reliabilitet), gyldighet (validitet) og generaliserbarhet. Pålitelighet handler om hvor mye forskeren preger datagenereringen, analysen og prosjektet som helhet. Her kan det ikke eksistere fullstendig nøytralitet (Hammersley 2008). Det er fordi det er forskeren som i stor grad skaper en situasjon for å generere data, den oppstår sjelden av seg selv. Eksempelvis skaffer forskeren informanter til intervjuer og har planlagt hva det skal prates om og det søkes spesiell informasjon fra informanten. På bakgrunn av dette blir det viktig å gjøre rede for hvordan ens egen posisjon kan komme til å prege forskningssituasjonen.

Thagaard (2009) poengterer at det er viktig å karakterisere intervjusituasjonen slik den forløp seg, fordi den preges av både informant og intervjuer, og hvem de er som personer. Alle intervjuene i dette prosjektet har blitt holdt av kvinner med høyere utdanning. Dette kan ha preget intervjusituasjonen og også hvilke informanter som sa ja til å være med å dele sine erfaringer. At intervjuer er kvinne og intervjuet handler om fedrekvoten som er et kjent likestillingstiltak kan prege situasjonen på den måten at informanten er redd for å si det han faktisk mener i frykt for å støte intervjuer i forhold til hennes verdier. Fordi det var kvinner som intervjuet menn i alle intervjusituasjonene kan en felleskapsfølelse som menn har til andre menn forsvunnet. Det kan tenkes at om det var menn som snakket om fedrekvoten ville de snakket om den på en annen måte der de hadde gått ut i fra at de forstod hva den andre mente uten å måtte utdype seg på samme måten som de kanskje føler de må når de snakker med kvinner. Og kanskje i enda større grad når de snakker med unge kvinner, som i mitt tilfelle. Fordi det i Norge er en utbredt forståelse av et jevnbyrdig forsørger- og omsørgeransvar kan det tenkes at fedrene stilte seg ekstra positive til dette i intervjuet for å ikke sette seg selv i et dårlig lys i intervjusituasjonen og for intervjuer. De genererte data kan

også ha blitt preget av at det har vært flere personer som har holdt og transkribert intervjuene. Alle kan ha ulike måter å forholde seg til disse situasjonene på, selv om det finnes foretrukne måter å behandle datamaterialet på. Til tross for at disse forskjellene vil være små kan de ha preget datagenereringssituasjonene.

Gyldighet går ut på om de svarene vi får under intervjuet faktisk er svar på de spørsmålene vi har forsøkt å stille (Tjora 2010 :179). Det handler om hvordan informant og intervjuer forstår hverandre. Her blir språket er en avgjørende del av dybdeintervjuet og det blir viktig at alle som inngår i intervjuet bruker ord og språk på samme måte og at de kan forstå hverandre (Smith 2005). Dette kan eksempelvis bli preget av store aldersforskjeller hos informant og intervjuer fordi språk og orddefinisjoner endrer seg over tid. Videre forholder samfunnsvitenskapen seg til det som kalles kommunikativ gyldighet. Det vil si at gyldigheten blir testet i dialog med forskersamfunnet, der den blir diskutert og andre kan stille spørsmål ved den. Gyldigheten kan styrkes ved at forskeren er åpen om de valg som er tatt og hvordan forskningen har blitt praktisert (Tjora 2010). I mitt tilfelle som masterstudent kan veiledning fra veileder og diskusjoner med medstudenter forstås å øke den kommunikative gyldigheten.

Generalisering er tett forbundet med det å avdekke trekk for hele populasjonen, noe som igjen er sentralt i kvantitativ forskning. Dette er ikke nødvendigvis målet med kvalitativ forskning. Her er ofte målet å avdekke én situasjon eller én case. Generalisering er her et omdiskutert tema. Noen forskere ønsker å snakke om overførbarhet mellom ulike case og andre mener at det som er viktig er å løse problemer for en case og ikke nødvendigvis å kunne overføre funn direkte til andre situasjoner (Tjora 2010). Tjora (2010) foreslår tre former for generalisering i den kvalitative forskningen som gjør at det er mulig å generalisere uavhengig av hva ens kvalitative forskning fokuserer på. Disse tre er naturalistisk, moderat og konseptuell generalisering. Naturalistisk generalisering vil si at leseren selv avgjør hvorvidt funn i andre rapporter vil ha gyldighet for ens egen forskning. I moderat generalisering er det opp til forskeren å redegjøre for hvilke situasjoner resultatene vil være gyldig. Konseptuell generalisering handler om å utvikle konsepter, typologier eller teorier som vil ha relevans for andre tilfeller enn det som er studert. Det blir på denne måten ikke snakk om direkte overførbarhet mellom like prosjekter, men heller det å lage en generell forståelse for et tema som en også kan forholde seg til og ha som utgangspunkt ved andre prosjekter. Lovmessighetene som ligger til grunn for ett prosjekt og dets empiri behøver ikke være likt

det i et annet prosjekt. Blikket blir hevet fra empiri til det mer generelle og en søker i større grad å avdekke trekk ved hele eller større deler av populasjonen.

I forhold til mine data vil jeg måtte konkludere med at jeg har lav grad av konseptuell generaliserbarhet. Jeg har ikke nok generert data til å kunne vise til mine funn med en så høy sikkerhet at det vil kunne gjelde alle fedre i de samme situasjoner. De 21 fedrene som har blitt intervjuet utgjør en heterogen gruppe og har derfor for lite til felles til at de utgjør et representativt utvalg for konseptuell generalisering. Å intervju fedre som er ulike var et av målene med prosjektet, vi ønsket å se på ulike fedres forskjellige situasjoner. Derfor vil det gi mer mening for meg å, i første omgang, forholde meg til naturalistisk og moderat generalisering, der jeg da kan legge grunnlaget for andre lesere til å bestemme gyldigheten til mine funn. Forskningens troverdighet øker når en legger frem begrunnelsen for de valg en tar gjennom prosessen Tjora (2010 :188).

Analyse

Jeg vil nå forholde meg til problemstillingen på bakgrunn av eget datamateriale. Problemstillingen er: hvordan påvirkes fars omsorgspraksis av å være hjemme alene eller sammen med mor i permisjonstiden? Jeg forholder meg først til de fedrene som har vært hjemme alene og deretter de som har vært hjemme sammen med mor i permisjonstiden sin. I analysen vil jeg forholde meg til underproblemstillingene som er lagt frem i slutten av kapittel to, der disse lyder som følgende: hvilke opplevelse av tidspraksiser har fedrene i permisjonstiden og hvordan påvirkes fars relasjonskompetanse av permisjonens handlingsrom.

4.0 Far hjemme alene

4.1 Innledning

Som nevnt skal jeg utforske om det er et skille mellom far alene hjemme og hjemme sammen med mor når det gjelder fars muligheter i de ulike handlingsrommene. Dette første analysekapitlet vil ta for seg situasjonen der far er alene hjemme med barnet. Her har han omsorgsansvaret for barnet alene på dagtid før mor kommer hjem fra arbeid. Det betyr i stor grad at det ikke er noen andre voksne som er ansvarlig for barnets ve og vel utenom far. Dette gjør at far har alt ansvar for barnet.

4.2 Barnet kontrollerer tiden

Som jeg har vist til tidligere i oppgaven blir det forstått at å ha omsorgsansvaret for et barn ofte medfører en ny forståelse for tid. Denne blir kalt for den langsomme tiden og skiller seg fra den måten tid blir forstått på i andre deler av samfunnet, slik som for eksempel arbeidslivet (Brandth m.fl 2003). Jeg vil nå ta tak i underproblemstillingen som spør hvilken opplevelse av tid fedrene har og vil da blant annet se om fedrene opplever den langsomme tiden i sin permisjon.

Fordi fedrene i mitt utvalg har begrenset med erfaring rundt barneomsorg ender de ofte opp med å ha forventninger til permisjonstiden som ikke stemmer med det de faktisk erfarer etter kort tid med barnet. Noen av fedrene har litt erfaring med onkelbarn eller venners barn, men ikke nok til at de har fått en fullstendig oversikt over hva det vil si å ha ansvaret for et barn alene. Flere av de som har erfaring med onkelbarn forklarer at de leker med dem men at de leverer de tilbake til foreldrene sine med en gang barnet har behov for noe annet, slik som mat eller bleieskift. Det betyr at de ikke har forholdt seg til barn på den måten som de skal gjøre når de selv blir foreldre. Fedrene i mitt utvalg forklarer at de hadde noen tanker om permisjonen som ikke viste seg å være gjennomførbar når permisjonen var i gang. Eksempelvis ønsket de å bruke tid på å rydde og sortere rot som de ellers ikke fikk tatt tak i en hektisk jobbhverdag. Dette betyr at en del av fedrene går inn i permisjonen uten å være sikker på hva som skal skje eller hva de har i vente.

I mine data finner jeg at det første far lærer når han er i permisjon alene er at å ha ansvaret for barn tar tid og at omsorgsarbeid er krevende. Mye mer krevende enn han først antok før han fikk erfaring gjennom praksis. Han forstår fort at det ikke er opp til ham hva som skal skje og hvordan permisjonen kommer til å bli. Omar er 32 år og lagerarbeider, han var hjemme i ti uker alene og før det hadde han aldri hatt omsorgsansvaret for et barn alene, han forteller at han heller knapt nok hadde tatt på et barn før han fikk sitt eget.

Det er ikke sånn jeg trodde det skulle være. Å slappe av. Men det var ikke det. Jeg tenkte at babyen kom til å sove hele dagen. Så jeg kan gjøre det jeg vil. Men det var ikke slik. Det var mer stress... Jeg tenkte hun kom til å sove fra ni til to. Men det gikk ikke. Hun sov bare én time. Så jeg måtte sitte med henne hele tiden.

Fordi Omar ikke hadde noen erfaring med å ha omsorgsansvar tidligere hadde han heller ikke noe utgangspunkt for å planlegge hva permisjonen kom til å inneholde. Han gikk ut fra at barnet kom til å sove store deler av dagen, og at han derfor fikk mye tid til å gjøre det han selv ville. Det kan forstås som at Omar måtte forholde seg til en del omstillinger da han forstod at barnet ikke sover hele dagen, men at det er våkent og krever oppmerksomhet, omsorg og tid av far. Det kan nesten forstås som en helomvending i sammenheng med forventninger og virkelighet når han først tror at han kan få gjøre hva han selv vil til å forstå at det ikke ble slik. Permisjonen og barneansvaret ble mer stressende enn ført antatt og han innser at det er barnet som bestemmer over og kontrollerer tiden.

En viktig grunn til at far opplever at permisjonstiden blir annerledes, at planene hans om å gjøre ting som ikke har med barnet å gjøre ikke går i oppfyllelse er fordi han opplever tiden på en helt ny måte. En måte han ikke har erfaring med ennå. For det første er han vant til at ting som har med mat, spising og vasking å gjøre ikke er ting som tar særlig mye tid, det er noe han gjør på rutine hver dag. Han har også selv kontroll over når han er sulten, hva han liker og når han er mett. For det andre er han vant til å forholde seg til den tidskulturen som er vanlig i arbeidslivet. Denne er i større grad preget av struktur og tidspres og kan sees i kontrast til den langsomme tiden som preger permisjonen.

Det kan virke som at de to tidskulturene far opplever ikke er overkommelig å kombinere fordi de oppleves som så forskjellige fra hverandre. Fordi far er vant til en annen form for opplevelse av tid og bruker erfaringene fra arbeidslivet når han skal planlegge permisjonstiden, opplever han fort at de to måtene å forholde seg til tid på ikke er like og at det heller ikke er mulig å forholde seg til tid i permisjonen på samme måte som i arbeidslivet. Han kan for eksempel ikke lage et like stramt tidsskjema for barnets aktiviteter som det han kan gjøre for sine egne aktiviteter på jobb. Det er fordi barnet ikke er like forutsigbart som det han selv er og han kan ikke kontrollere barnets fysiske behov til enhver tid. Videre er også far vant til at arbeidet tar slutt en gang i løpet av dagen. Han kan dra hjem fra jobb og har da fri frem til neste dag. Fordi arbeidsdagen bare tar én del av dagen får han også mye tid til å gjøre andre ting, eksempelvis egne hobbyer. Men slik er det ikke med omsorgsarbeid, her må far være ”på jobb”, han må ta del i omsorgen hele tiden. Han må også på den måten gi all sin tid til barnet.

De fedrene som har måtte forholde seg til jobben sin i permisjonen sier at de helst skulle ha sluppet. Å dra til jobben i permisjonen, selv bare for kort tid, tar opp hele dagen deres fordi det krever så mye å få med seg barnet. De får ikke gjort noe annet enn å dra på jobben den dagen. Her forteller Steinar som er 33 år og utdanna sivilingeniør, om hva han gjorde i permisjonen. Han konkluderer med at han ikke fikk gjort så mye fordi det meste som skjedde utenfor husets fire vegger ble forbundet med stress fordi far ikke kan kontrollere situasjoner slik som han pleier.

...så tror jeg egentlig litt at barselgruppe og trening og alt mulig sånn til en viss grad blir stress, fordi det er de der ytre faktorene som gjør at du skal rekke noe på et visst

tidspunkt når du ikke kan planlegge når det blir bleieskift og hva som egentlig skjer i mellom, det er veldig stressende, altså.

Her kan en se at barnet kontrollerer tiden på den måten at far ikke klarer å planlegge aktiviteter. Steinar snakker her om de ytre faktorene som gjør det vanskelig å rekke noe som helst, og generelt det å forholde seg til fastsatte tider. Det blir vanskelig å forholde seg til et visst tidspunkt eller en form for timeplan som strekker seg utover de absolutt nødvendige tingene som må gjøres i hverdagen, slik som å spise, skifte bleie og leke. Men ytre faktorer mener han alt som han må forholde seg til i samfunnet utenfor hjemmet, en situasjon der han må forholde seg til andre enn seg selv og barnet. Eksempler på slike ytre faktorer er tidsstrukturer, når butikker og arrangementer åpner og stenger og andre tidsbestemte avtaler slik som legetimer. Det er fordi barnet blir en ustabil faktor som han også må ta hensyn til og kombinere med andre faste tidsstrukturer. Barnet blir forstått på denne måten fordi det er vanskelig å planlegge noe i sammenheng med det ettersom han aldri med sikkerhet vet hva som vil skje. Det er fordi barnet ikke er bevisst handlingene og ønskene sine, de er kroppslig styrt og barnet har ikke noe språk eller bevissthet i sammenheng med det å samarbeide rundt fars planer. Barnet kan for eksempel ha behov for et bleieskift som ikke var tatt med i en eventuell dagsplan og dermed sprekker fars tidsskjema. Far må overgi seg til barnets behov og i stor grad la disse styre både sin egen og barnets tid. Steinar sier at ”det er etter at vi har fått barn at vi har opplevd å klare å komme to og en halv time for seint til en avtale. Det er helt greit... Det blir en helt ny måte å beregne tid på, som er veldig vanskelig”.

Steinar synes det er vanskelig å beregne tiden når han skal ta hensyn til et barn. Som sagt er han vant til å kontrollere sin egen tid selv, men nå blir tiden hans kontrollert av barnet og dets behov. Barnet er uforutsigbart og følger i liten grad et tidsskjema på den samme måten som foreldrene, deres arbeid og samfunnet ellers gjør. Dette gjør at det er vanskelig for far å planlegge aktiviteter som barnet skal ta del i. Ting som tidligere har blitt tatt for gitt krever mer planlegging og tid når en samtidig skal ta hensyn til et barn. Mons bekrefter det som Steinar sier ved at han forteller at det han tidligere hadde sett på som småting og bagateller plutselig tok utrolig lang tid. Bare det å komme seg inn og ut av bilen ble en aktivitet i seg selv. Det blir her ganske tydelig at det å ha med seg et barn til en hver tid er krevende, og at når far er i permisjon er dette noe han stadig opplever på nye måter og i ulike situasjoner.

Lars synes det er så krevende til tider at han kaller barneomsorg for arbeid: ”Før første unge så jeg for meg at... så jeg nok for meg at det var mindre arbeid enn det var. Og mindre... ja, mindre arbeid. Ganske enkelt. Så mer arbeid enn jeg hadde sett for meg, da. Mer... det er nå alt da, mat og påkledning, mer arbeid”. Jeg forstår bruken av ordet arbeid slik at det er noe som kan oppfattes som krevende på den måten at det tar tid og krever at far holder fokus. Nå forklarer ikke Lars hvorfor han synes det er hardt arbeid å ta vare på et barn alene, men det kan tenkes at det er fordi han hele tiden må være oppmerksom på barnet og være tilstede og gi barnet det som det vil ha. Det kan også være fordi, som nevnt, at ting som han har tatt forgitt tidligere slik som mat og vasking nå tar mye lenger tid og krever mer av ham, og istedenfor å være noe som tar kort tid blir det nå altoppslukende og tar all den tid han har til rådighet.

Adam, en elektriker og opprinnelig fra England, forteller at han forstår omsorgsarbeid som hardt arbeid fordi han til enhver tid gikk rundt med høye skuldre og var stressa i permisjonen og det var særlig når han var alene med barnet. Han var stressa fordi han hadde ansvaret for et annet menneske som var helt avhengig av ham på alle måter, og fordi han ikke til en hver tid visste hva han skulle gjøre når barnet ville noe. Etter å ha vært hjemme i permisjon i rundt åtte uker senket han oftere skuldrene. Han forklarer også at det var mindre stress når mor kom hjem fra jobb og han ikke var alene lenger. Det vil si at han brukte ganske lang tid på å bli vant til situasjonen og å komme inn i rutiner og bli kjent med barnet og stole på seg selv med omsorgsansvaret. Å ha roen med omsorgsansvaret var ikke noe han i utgangspunktet hadde, det var noe han måtte lære seg gjennom å praktisere omsorg og kjenne at han mestret det.

4.3 Fysisk nærværende

Som nevnt tidligere i oppgaven forholder jeg meg til den forståelsen at både mor og far har samme utgangspunktet for å utøve omsorg fordi omsorgsevne er noe de fleste av oss har uavhengig av kjønn og kropp. Brandth og Kvande (2003) fant at det var forskjeller i hvordan fedre som var alene hjemme og fedre som var hjemme sammen med mor i permisjonstiden oppfattet mors fysiske forhold til barnet og i hvilken grad det ville hindre fars deltakelse og mulighet for et tilnærmet likt fysisk forhold. Fedrene i de ulike situasjonene som jeg tar opp i denne oppgaven forholdt seg ulikt til den kroppsdiskursen som går ut på at mor og barn har noen forutsetninger for intimitet som fedrene ikke har, blant annet på grunn av amming. De fedrene som var alene hjemme lot ikke troen på slike forutsetninger være en begrunnelse for

at de skulle ha noe annet forhold til barnet enn det mor hadde. De så det heller som en grunn for å gjøre en ekstra innsats for å etablere sin egen nærhet til barnet (2003 :107). Når det er snakk om at far får et tilnærmet likt fysisk forhold som mor til barnet vil jeg se på hvordan de tar del i det å være tilstede og tar del i når barnet blir ammet og hvordan de fysisk nærmer seg barnet når de er alene.

I mine data forholdt både de fedrene som var alene hjemme og de som var hjemme sammen med mor seg til at det eksisterte en kroppsdiskurs som gikk i mors favør med tanke på fysisk nærhet til barnet, på bakgrunn av at mor har muligheten til å amme. Men de fedrene som var alene hjemme forteller i større grad at de ikke lot denne diskursen og forståelsen for kropp være et hinder for å skape et like nært fysisk forhold til barnet som det mor og barn har. De forstår at permisjonen gir dem en mulighet til å skape det samme forholdet, men med andre fremgangsmåter. Steinar forteller hvordan han dro til mors jobb for å gi mor og barn en ammepause i begynnelsen av sin permisjon. Han forteller at han spente barnet fast på ryggen og gikk på ski til mors jobb, der han tok del i matingen av barnet ved å lese høyt for mor og barn når de ammet. Han sier at det er ”fantastisk å ha halvannen time fri midt på dagen i en travel arbeidsdag, hvor vi bare sitter og leser bok og koser med barnet”. Men han tillegger også at dette er et hensyn han helst skulle sluppet å ta.

For det er jo selvfølgelig et minus da, at jeg er jo ikke like fri i min pappaperm som hun er i sin mammaperm, på grunn av ammingen. Og det er jo litt surt. Skulle gjerne hatt noen pupper. Det hadde vært veldig kjekt. Slippe å tenke på at du må ha med litt sånn matpakker og sånn underveis, men heldigvis så ble jo barnet større etter hvert og da ble det mindre og mindre... da var det greit at hun bare fikk litt om morgenen og på kvelden, og da var det bare for meg å huske på å pakke med mat, så kunne vi gjøre hva som helst. Og den perioden var veldig bra, altså.

Når han sier pappaperm her mener han ikke det som per definisjon er pappapermen som finner sted rett etter fødselen. Pappaperm er også en slengbetegnelse for fedrekvoten, som er det han mener å si her. Han synes det er en negativ ting at han fremdeles må ta hensyn til det biologiske forholdet mellom mor og barn når det er han som har permisjonstid. Der er fordi han ønsker å kunne være alene med barnet på egne premisser. Han sier at hans dager i permisjonen blir oppstykket av at han må dra til mor på jobben for å la barnet amme. Han sier at han skulle også ønske hans kropp var utstyrt med pupper slik at han ikke hadde behov å ta

hensyn til mor når det var han som hadde permisjon. Steinar finner allikevel måter å være nær barnet på til tross for at han ikke kan amme. Dette gjør han ved å la barnet høre hans stemme når mor ammer det ved at han leser høyt fra en bok. Steinar holder fokus på barnet selv om han kunne ha vært unnværlig i matingsituasjonen fordi det ikke er han som utfører matingen. Han lar seg på denne måten ikke hindre av at mor har fysiske fordeler med tanke på nærhet til barnet, han tar aktivt del i barnets aktiviteter. Mons forklarer at etter han hadde hatt permisjon en stund var ikke lenger barnet interessert i moren på den samme måten som det hadde vært tidligere. Hvis det slo seg eller skadet seg løp det heller til ham. I denne situasjonen hadde mor tatt det tungt og nesten startet å gråte, noe Mons sa var artig. Da fikk han vist at han også kunne gjøre omsorg like bra som mor fordi barnet viste at det var trygg på han.

På slutten av permisjonen hadde barnet blitt så stort at det ikke var like avhengig av amming eller morsmelk og derfor behøvde ikke far å ta med barnet til mors jobb lenger. Han sier at de kunne gjøre hva som helst. Han følte seg friere. Dette kan ha med at Steinar fremdeles oppfatter at han blir unnværlig i barneomsorgen når barnet er avhengig av mor og hennes kropp, og når barnet ikke lenger er avhengig av mors kropp på den samme måten lenger kan far ta over matning og annen omsorg på egne premisser uten å planlegge store deler av dagen rundt mor, amming og hennes arbeidsplass. Det er først etter at barnet er fritt fra mor og ammepausene at far kan forholde seg utelukkende til barnet i permisjonen og far får føle at han blir mer unnværlig enn tidligere fordi han har ansvaret helt alene.

4.4 Far som unnværlig

Adam sier at han ikke ville vært foruten opplevelsen og erfaringen han fikk av å være alene med barnet i permisjonen, selv om han synes at det var utrolig slitsomt. At det ble forstått som slitsomt kan være fordi at når far blir unnværlig for barnet får han ikke tid til å tenke på noe annet enn barnets ve og vel, han må legge alle sine andre ønsker på hyllen. Men dersom mor er hjemme sammen med far kan de dele på ansvaret når den ene blir sliten og får behov for å gjøre noe annet en periode, som vi skal se senere i oppgaven.

Når far er helt alene med barnet får han også ansvaret for å gi barnet fysisk kontakt og han må til enhver tid være nære barnet. Han må løfte og bære barnet, trøste det og leke med det. Han må hele tiden passe på og overvåke barnet og være i dets nærvær for å passe på at alt er som

det skal være og at barnet har det bra. På samme måte som Steinar forteller i avsnittet over, der han sier at han liker å slippe å ta hensyn til mor og at han synes det er fint å ha omsorgsansvaret alene, sier Max at det er godt å føle at barnet ditt er avhengig av deg. ”For du veit jo at det er det, for det er en baby, men det kunne lett liksom bare ha vært mor. Det er godt å liksom kunne føle at du viser at du er en omsorgsperson for henne da”. Max sier at det lett bare kunne ha vært mor. Med det forstår jeg at han tenker på at barnet i første omgang er veldig avhengig av mor på grunn av amming og eventuelle andre fysiske fordeler som mor måtte ha som far ikke har, men at han ikke ønsker at dette skal prege omsorgssituasjonen. Derfor synes Max det er veldig godt å få ta del i barnets liv fra starten av og han ønsker å være en som kan gi omsorg til barnet og lære å kjenne det. Dette er i tråd med det Steinar og Adam forteller.

På samme måte som Steinar er nære barnet sitt ved å ha det spent på ryggen når de går på ski og leser bok mens mor ammer, er det flere fedre som forteller at de hadde mye fysisk nærkontakt med barnet i permisjonen. Det ble lettere for dem å få tid til det når de hadde permisjon og de ikke befant seg i stressende omgivelser der de skulle rekke avtaler hele tiden. Adam hadde permisjon på sommerstid og forteller hvordan han og barnet lå ute i hammocken sammen og leste bok når det var fint vær og hvordan de rullet rundt sammen på trampolinen og lekte sammen ved at barnet rullet over ham. Dette er former for nærhet som skaper en trygg atmosfære for begge to. Dette gjelder særlig for barnet som skal bygge sine første relasjoner og legge grunnlaget for å være med andre mennesker sammen med far. Denne måten å være sammen på, der en bruker tid til å ikke gjøre noe spesielt annet enn å være sammen, blir sentral for at far og barn kan bygge et forhold som er basert på noe mer enn å være sammen på kveldene etter jobb og i helgene.

Når far er alene med barnet blir som sagt den praktiske situasjonen og handlingsrommet utformet på en måte som gjør at far blir uunnværlig fordi det ikke er noen andre voksne til stede som kan ta vare på barnet. Dette gjør også at forholdet mellom far og barn blir formet etter dette handlingsrommet. Barnet blir totalt avhengig av fars tilstedeværelse og omsorg. Når far blir uunnværlig for barnet blir han også nærværende fordi han må ta del i alt som skjer i sammenheng med barnet. Dette handlingsrommet blir også utgangspunkt for hvordan far og barn skaper sin egen relasjon. Adam forteller hvordan han og barnet kom nærmere hverandre når han var hjemme i permisjon.

Yeah, I think we have got a lot closer. Yeah, we were close before, but I think... I don't know... we seem like a little team. She understands when I talk to her, she just understands like this, whereas I really miss that I didn't do that with my older child. Even, I should have just taken some free time and just had that.

Adam er opprinnelig engelsktalende og har opplevd at det første barnet, som han ikke hadde rettigheter til permisjon med, ikke forstod hva han sa på samme måte som jenten han var hjemme med i permisjon. En kan her se at når Adam har snakket engelsk til barnet i permisjonen lærer barnet seg å snakke fars språk. Dette vil ikke bare være gjeldende for hvilket språk far snakker men også for all kommunikasjon dem imellom. Barnet og far skaper sin egen form for kommunikasjon. Språket er en del av fars kommunikasjon som barnet lærer seg ved å bruke tid sammen med far. De tilnærmer seg hverandres væremåter og lærer å forstå hverandre. Dette gjør at Adam ser på seg selv og datteren som et lite team eller lag, en enhet som skiller seg fra andre ved at de deler noe spesielt sammen.

De fedrene som har vært alene hjemme forteller hvordan de lærer å kjenne igjen barnets språk og de forskjellige lydene de lager når de er sultne og vil ha mat, når de er trøtte eller når de bare vil ha fars oppmerksomhet. Lars forklarer det på den måten "Ja, det gjør du jo, forstår barnet. Som sagt du går sammen med ungen hver eneste dag, og blir jo veldig, veldig godt... du kjenner jo veldig godt igjen alle grynt og hyl og. Det gjør du jo, altså.". Jeg forstår det fedrene sier på den måten at det er tiden de bruker sammen med barnet som er avgjørende for at de får denne forståelsen for barnets lyder og språk. At de rett og slett forstår barnet. Når de lærer hverandre bedre å kjenne blir de også tryggere på hverandre. Når far forstår barnets måte å kommunisere på kan han lettere utføre bedre omsorg rettet mot barnet og dets personlighet.

Ian forklarer her hvordan han lærer av å være sammen med barnet. Barnet lærer far å bli kjent med det ved å reagere på fars handlinger. Ian nevner spesielt stemmeleiet her. Jeg forstår det slik at volumet på stemmen og den tonen han prater i er en viktig del av hvordan far og barn kommuniserer når barnet ikke har et verbalt språk. Dette er et språk hverken far eller barn kan i utgangspunktet, det er noe de må utvikle og lære sammen.

Ja, helt enig. Teach your children og teach your parents, ikke sant. For jeg ble lært opp av sønnen min, hans behov, lærte meg daglig hva jeg måtte gjøre og hva han trengte, ikke sant. Hvor jeg skal legge stemmeleiet, på det minste nivå ikke sant.

I dette sitatet kan vi se Ian lærer seg hva sønnen trenger i form av omsorg ved at han bruker tid sammen med ham. Når dette er tilfellet blir det viktig for far at han bruker tid med barna for å lære seg hva det enkelte barnet ønsker og har behov for. Når far lærer seg å gjøre omsorg rettet mot ett konkret barn har han utviklet en behovsorientert omsorgspraksis (Brandth m.fl. 2003). Morten belyser akkurat dette når han sammenligner permisjonstiden han hadde først med datteren og så sønnen noen år senere. Her forklarer han at han forstår at barna er ulike og trenger ulike former for omsorg.

Hun var veldig åpen, det er litt motsatt nå, men hun var... hun hadde tillit. Gutten han er litt... nei han liker å sitte her på fanget, ikke gå til andre. Men det går fint, veldig ofte de sover også ganske mye.

Når far har vært hjemme i permisjon tidligere med eldre barn, kommer det tydelig frem at hver omsorgspermisjon er unik. Det betyr også at far opplever forskjellige situasjoner og får ulike erfaringer med utgangspunkt i barnet og det forholdet de bygger sammen. Morten opplevde at gjøremål for dagen måtte gjøres på en annen måte med barn nummer to enn det hadde vært med barn nummer én. Barna hadde ulike personligheter og ulike preferanser for hva de følte seg trygg på å gjøre og hva de ønsket å gjøre. Han skiller mellom de to barna der han sier at datteren var mer åpen og trygg på andre mennesker, mens sønnen ikke var like glad i situasjoner med ukjente og ville helst sitte på fanget til far. Dette er med på å skape to ulike permisjonstider for far og barn. Dette sitatet er sett i sammenheng med når far var innom jobb i permisjonstiden. Det var annerledes med datteren fordi hun hadde lettere for å forholde seg til nye mennesker enn det sønnen hadde, noe som gjorde at mange ukjente i nærheten av barnet kunne være lettere med datteren enn med sønnen. Slik Morten forklarer at de to barna krevde ulike ting av far viser også hvordan fars omsorgskompetanse blir spesialtilpasset i den relasjonen han skaper med hvert enkelt barn. Morten kunne ikke oppføre seg likt med barn nummer to som han kunne med det første barnet. Det er fordi, som han forklarer, at barna var ulike, noe han også merket på hvordan barna reagerte i ulike situasjoner.

4.5 Oppsummering av fedre hjemme alene

Det første jeg finner i dette analysekapitlet er at fedrene som har permisjon på den måten at de har omsorgsansvaret alene opplever å få en helt ny forståelse for hva tid kan være. Arbeidstiden er ofte hektisk og strukturert, og det er mye som skal gjøres til enhver tid og innenfor et gitt tidsrom. Arbeidet inneholder ofte et fast mål som er tydelig og konkret å forholde seg til, og der far kan gå hjem når arbeidsdagen er over. Da har han fritid, eller egentid, der han kan gjøre det han selv ønsker eller han kan få unnagjort andre nødvendigheter i hjemmet, slik som oppvask eller oppussing. Fars opplevelse av tid går fra å ha mye egentid til at all hans tid blir styrt av barnet, permisjonstiden er barnets tid. Det første far opplever i møte med permisjonen er at han mangler erfaring i forhold til denne nye måten å forstå tid på og derfor opplever han en form for tidskraj i starten av permisjonen. Flere fedre i mitt utvalg gir uttrykk for at de hadde lagt planer om hva de skulle gjøre i permisjonen som ikke lot seg gjennomføre på grunn av liten egentid. Det er fordi fedrene fort forstod hvor mye tid det tar å ha omsorgsansvaret for et barn alene. De får ikke fri på samme måten som de gjør på jobb og omsorgsarbeid tar heller ikke slutt på samme måten som arbeidet gjør. Den nye tidsforståelsen de møter i permisjonen handler om at det er barnet som har kontrollen.

Fedrene gir også uttrykk for at de synes det er vanskelig å forholde seg til denne formen for tidsbruk. Det blir mye å lære på én og samme tid, eksempelvis å ta vare på barnet og koordinere dette med alt som skal skje rundt barnet og seg selv både i og utenfor hjemmet. Ting som fedrene tidligere hadde tatt for gitt eller som rutinemessige selvfølger, ble plutselig hele dagsprosjekter i seg selv. Det å skifte klær på barnet, mate, vaske og skifte bleie tok hele dagen og det ble ikke mye tid til overs til fars andre ønsker og behov. En av grunnene til at fedrene sier at det er vanskelig med tid i permisjonen er fordi barnet blir en ustabil faktor som må tas med i all planlegging. Steinar sier blant annet at det først var etter de fikk barn de klarte å komme to og en halv time for seint til en avtale. Han sier ikke nøyaktig hvorfor de kom for seint til avtalen men det kan tenkes at det er fordi det krever mye planlegging i form av klær, bleier og andre nødvendigheter når barnet skal tas med ut av hjemmet, noe som fedrene ser på som hardt arbeid.

Videre funn er at fedrene i denne analysedelen ikke lar en kroppsdiskurs om at mor har et bedre utgangspunkt for nærhet til barnet hindre deres egen mulighet for nærhet til barnet. Disse fedrene forholder seg til at mor har visse fysiske fordeler for nærhet med utgangspunkt i

at barnet er avhengig av at mor ammer de første månedene. Fedrene kan fort forstås som unnværlige i en slik situasjon som amming er, fordi han ikke blir en absolutt nødvendighet for at matingen skal finne sted. Men de finner likevel egne måter å skape en nærhet til barnet på. Steinar sier at han også gjerne skulle hatt et par pupper slik at barnet også var like avhengig av hans nærhet på den samme måten som med mor. Han tar likevel del i matingen ved at han leser høyt for mor og barnet når de ammer. På denne måten blir far en aktiv del av situasjonen selv om han kunne vært overflødig. Han kunne valgt å gjøre andre ting ettersom situasjonen ikke krever at han tar del i den. Steinar viser også da at han er bevisst sine handlinger under ammingen. Han lar barnet høre stemmen hans og bli oppmerksom på fars tilstedeværelse samtidig som det opplever trygghet. Andre fedre går aktivt inn for å ha fysisk nærhet med barna. Slik Adam som hadde permisjon på sommeren tok med barnet ut på trampolinen for å la barnet klatre på ham. Dette er i tråd med det som Brandth og Kvande finner i sin studie fra 2003. Fedrene ønsker å skape et likt forhold til barna sine som det mor får, og de skaper dette ved å finne egne måter å komme nærme barnet på.

5.0 Far hjemme med mor

5.1 Innledning

Når far er hjemme sammen med mor i sin omsorgspermisjon blir ikke han den eneste voksne som befinner seg i barnets nærvær. Mor er også tilstede og kan ta del i barneomsorgen. Det er dette som er tema for denne analysedelen. Fremgangsmåten vil være lik den i kapittel 4, jeg vil først forholde meg til tid og deretter relasjon.

5.2 Far som møter tidstyvene

Christian og samboeren hadde permisjon sammen etter at mor hadde vært hjemme alene med barnet først. Christian forklarer at det var det som var mest naturlig å gjøre for dem. Han og samboeren hadde et oppussingsprosjekt på gang i denne perioden. Han forteller at det var han som gjorde det meste av oppussingen selv om de forsøkte å fordele arbeidet likt mellom seg. De var bevisst på at de ville at både far og mor skulle ta like mye del i barneomsorgen, men det ble ikke slik når permisjonen var i gang. En forklaring på at dette skjer er at mor har utviklet en omsorgspraksis når hun var alene hjemme med barnet før far kommer til i sin permisjon. Som jeg har kommet frem til i kapittel 4, blir barneomsorg forstått som hardt og krevende arbeid som tar utrolig mye tid fra den som skal utføre det. På bakgrunn av at de fleste fedrene i mitt utvalg mangler erfaring med barneomsorg vil de måtte lære seg dette fra bunnen av. Det vil kreve prøving og feiling, noe som gjør at det vil ta lenger tid å utføre for eksempel klesskift og vask. Det vil være tidsbesparende i en hektisk hverdag å la den som allerede kan det, i dette tilfellet mor, utføre omsorgen for barnet. Det vil si at mor får dette hovedansvaret men far får muligheten til å utføre andre nødvendigheter i hjemmet, slik vi ser her at Christian tar seg av oppussingen.

Tidstyver blir i sammenheng med barneomsorg definert som alt det som tar fars oppmerksomhet bort fra barnet (Bungum 2013). I følge tidligere forskning preger tidstyver i større grad permisjonstiden når både mor og far er hjemme sammen (Bungum 2013). Det er mange grunner til at tidstyver oppstår og de kan variere i form. Men ofte, når fedre er i permisjon, oppstår de i sammenheng med jobben eller oppussing i hjemmet. Når mor er hjemme på samme tid som far får han muligheten til å holde kontakt med jobben samtidig

som han har permisjon, han arbeider deltid. Dette er mulig fordi permisjonen er fleksibel og tillater at fedre deler permisjonen på denne måten. Far tar da både omsorgsarbeidet og jobben på deltid, noe som gjør at han mister mye tid med barnet.

På samme måte som Christian forteller, blir fedre som er hjemme med mor i permisjonen ofte avbrutt av ulike former for tidstyver. Det gjør at disse fedrene ikke får tilbrakt så mye av sin hjemmeværende tid sammen med barnet i form av direkte fysisk kontakt. En grunn til dette kan være fordi foreldrene får flere muligheter til å ta på seg andre prosjekter på bekostning av tid med barnet ettersom de er to stykker tilstede og kan avveksle hverandre eller fordele oppgaver. Dette gjør at barnet ikke kommer i sentrum for fars oppmerksomhet til enhver tid slik som det for eksempel gjør for de fedrene som er alene hjemme. Konsekvensene av dette er at far igjen blir forstått som unnværlig i sammenheng med den nære barneomsorgen fordi han ikke er den som barnet får kontakt med når det kommuniserer at det for eksempel er sulten eller trøtt, fordi mor er tilstede og kan gjøre dette i tråd med sine egne rutiner. Vi kan da se at mors tilstedeværelse og omsorgserfaring kan gjøre at far lar seg bli forstyrret av tidstyver. Det er noe som igjen kommer i veien for far og barns relasjonsbygging (Bungum 2013), som er noe jeg vil komme nærmere inn på senere i denne analysedelen.

5.3 Fysisk fraværende

Som nevnt forholder fedre seg til at det finnes en kroppsdiskurs som gir mor (fysiske) fordeler i sammenheng med barnet. Disse fordelene går ut på at mor og barn har et spesielt bånd mellom seg. Jeg vil nå se på hvordan fedrene opplever og forstår sin egen tilstedeværelse i permisjonen. Sverre er norsk, 30 år, gift og har to døtre på to og fem år. Han jobber som politi og må derfor ofte jobbe på skift, noe som gjør at han benytter seg av fedrekvotens fleksibilitet ved at han ikke er hjemme hver dag men at han deler permisjonstiden opp i mindre deler. Han deler sine tanker om å være hjemme sammen med mor på denne måten:

Jo, jeg kan godt være hjemme for en periode, det er helt greit. Men jeg tenker at det... det er noe spesielt mellom mor og barn når de er så små. Og jeg ser ikke noe poeng i å... at det skal styres av at jeg må være hjemme, for jeg klarer å prioritere ungene ganske bra uten om jobb også. Så jeg føler at, ja... de ukene der, eller de... det er jo for så vidt lite sett i sammenheng med en hel oppvekst. Så det er viktigere å være nøye

med hvordan du prioriterer livet da, enn akkurat de ukene der. Så da synes jeg det er rart at det må være pappaen som tar det ut, det synes jeg.

Sverre ser på forholdet mellom mor og barn som spesielt på den måten at det nesten virker uoppnåelig for han selv å få det samme forholdet, uavhengig av om han skulle ønske dette eller ikke. Sverre forklarer her at fordi forholdet mellom mor og barn er spesielt er det ikke er en direkte nødvendighet i at han er hjemme. Jeg forstår det som at han tenker at hans tilstedeværelse kan komme i veien for det spesielle mor og barn har sammen når han sier at mor og barn ikke bør styres av at han er hjemme. Han synes selv at han klarer å prioritere ungene bra utenom jobb. Med det mener han at han klarer å forholde seg til jobb på dagtid og ungene på ettermiddags- og kveldstid. Når far er hjemme på denne måten, der han er på jobb eller forholder seg til jobben på dagtid selv om han er hjemme, går han glipp av den langsomme tiden. Dette er en form for tid som må kjennes på kroppen for å forstå hvordan den er, den er vanskelig å få en fullverdig forståelse for om den bare blir forklart muntlig. På denne måten mister han også mye av den kvantitetstiden han kunne hatt med barnet i denne første perioden.

Når mor er hjemme sammen med far i hans permisjon kan han i større grad bli forstått som unnværende fordi det er to voksne som potensielt kan ta vare på barnet. At det er far og ikke mor som blir forstått som unnværlig blir, som nevnt, begrunnet i at det er mor som har et spesielt forhold til barnet og ikke far. Sverre ønsker å ta hensyn til det spesielle forholdet mellom mor og barn, han ønsker ikke å komme i veien for det. Det virker som at han legger dette forholdet til mor og barn frem på den måten at han ikke helt vet hva det er som er spesielt med det, der de har et forhold som han ikke kan forstå. Tiden som går med til nærhet og kroppslig kontakt med barnet blir derfor i større grad mors tid. Fedrene lar mor få denne tiden uten å protestere. Fordi fedrene som er hjemme med mor tar mindre del i den nære barneomsorgen gjør det at de blir fysisk fraværende i større grad enn de fedrene som er hjemme alene. Sverre svarer dette på spørsmålet om han og mor har det samme forholdet til barnet.

Jeg liker å tro det, i alle fall. Men altså du... det er veldig merkelig da, for selv om du er mye med dem så... mor blir jo... altså jeg klarer ikke å konkurrere med henne. Så det... jeg klarer ikke å ta plassen hennes, det er umulig rett og slett. Og det prøver jeg ikke på å konkurrere med heller.

Selv om han bruker mye tid med barnet klarer han ikke å konkurrere med mor. Han mener ikke at det er en konkurranse med en vinner og en taper i den forstand, men at han ikke kan klare å oppnå det samme som mor, selv om han bruker like mye tid sammen med barnet. Han har rett og slett ikke troen på at han skal eller kan få det til. Dette kan være fordi han forstår at deres forhold bygger på noe som han ikke har eller kan bidra med. Dette kan være grunnet i fysiske forklaringer, på den måten at når mor bærer frem barnet og ammer det bygges deres relasjon på en måte som Sverre ikke kan ta del i eller selv får muligheten til å gjøre. Ut i fra sitatet over virker det som han har gitt opp eller aldri har planer om å forsøke å skape det samme type forholdet til barnet som mor har. Noe som da gjør at han lar mor ta omsorgsansvaret alene og han selv stiller seg på sidelinjen. Han virker fornøyd med å la mor være den forelderen som er nærmest barnet. Jeg forstår det her på den måten at Sverre ikke tror det er en mulighet for at han skal være den av foreldrene som kan ha best kontakt med barnet.

Når fedrene i denne gruppen ble spurt om hva de mente om at fedrekvoten var forbeholdt far var det mange som sa at deler av den godt kunne blitt gitt til mor. De mente at mor kunne dra bedre nytte av den og at de selv ikke gjorde en like god jobb som mor når de var hjemme. Det kan være fordi de sammenlignet sin omsorgspraksis med mors omsorgspraksis uten å legge ved forståelsen av at mor allerede hadde en del erfaring ved at hun hadde vært hjemme lenger enn de selv hadde. Mor har fått tid alene til å kjenne på den langsomme tiden og lært seg å kjenne barnet. Hun har derfor mer omsorgskapital enn det far har når han tar ut sin del av permisjonen. Da Sverre ble spurt hans tanker rundt bruken av den omsorgspermisjonen som kalles foreldrepermisjon og som kan deles mellom mor og far, svarte han dette:

Nei, jeg tenker at det er en morspermisjon da. Eller jeg tenker at det... eller for oss da, hele tida det viktigste er at ungene får... vi tenker da at jo lenger de kan være hjemme, jo bedre er det. Sånn at det er jo kanskje pri en da. Men hvis da... hvis det kunne vært sånn at hun kunne tatt mer av mitt, så synes jeg det hadde vært greit.

Sverre forklarer at de synes det er viktig at barna får være hjemme så lenge som mulig før de begynner i barnehagen når de er små og det virker også som at han mener at det beste for barnet er at mor er den som er hjemme lengst ettersom han ser på det som en morspermisjon. Det blir ganske klart at han tenker det er mor som bør få være mest hjemme dersom hun

ønsker det. Med det gjør han seg selv unnværlig i forhold til barneomsorgen i familien i barnets første levetid. Hvordan han vil forholde seg til barnet når det blir eldre sier han ikke noe om og det er fremdeles usikkert i hvilken grad fars nærhet til barnet når det er spedbarn vil påvirke forholdet deres når barnet blir eldre. Fedrene sier at de selv ikke tror det har så mye å si for forholdet til barnet senere, men at de kan se at barnet har et større behov for mor og hennes nærhet når det er lite.

En kan se ut i fra det Sverre sier her at han ser på seg selv som unnværlig i omsorgssituasjonen når mor også er hjemme. Han ser ikke på seg selv som like viktig i sammenheng med at barnet skal ha det bra i permisjonstiden. Mor klarer dette alene og han mener også at hun har et forsprang siden de to har dette spesielle forholdet sammen. Han setter seg selv litt på sidelinjen av dette og ser det ikke som en nødvendighet at han er hjemme på samme måte som at mor er hjemme.

5.4 Far som unnværende

Som jeg allerede har kommet frem til så langt i analysekapitlet blir fars tid med barnet redusert når mor er hjemme sammen med far. Det er også mor som utøver mest av den nære omsorgen som barnet trenger i denne perioden og far kommer mer i bakgrunnen der han blir avbrutt av blant annet tidstyver, arbeid eller troen på at mor og barn har en unik relasjon mellom seg som han ikke ønsker å forstyrre. Når far blir forstyrret av disse faktorene opplever han å få mindre tid sammen med barnet og han får ikke i samme grad som mor opplevd den langsomme tiden, som ofte ligger til grunn for forståelsen av barneomsorgssituasjoner. Jeg vil nå se hvordan far/barn-relasjonen påvirkes av dette.

Steve er 39 år og arkitekt, har en samboer og er opprinnelig fra Tyskland. Han har to barn, en gutt på 7 år og en jente på 11 år. Han forklarer hvordan han opplevde å være hjemme med mor i starten av permisjonstiden på denne måten:

Nei, altså de har jo vært sammen døgnet rundt i hele barnets liv, før det...og det er jo som jeg sa i stad, det er jo derfor jeg kanskje ville gjort det litt annerledes i dag da for å få... men det eneste jeg kan huske er jo den følelsen at det var litt sånn... litt synd at man ikke har det samme tillitsforholdet da. Spesielt før språk og når det var en del

sånn non-verbal kommunikasjon som mor leser veldig godt, og du kanskje ikke er så flink til å forstå , tolke, reagere på.

I dette sitatet forteller Steve at han opplevde at mor og barn allerede hadde etablert et godt og nært forhold når han tok ut permisjon og var hjemme sammen med dem. Han begrunner dette i at det er fordi de har vært sammen døgnet rundt før han tok permisjon og han føler at han derfor har gått glipp av noe i sammenheng med å skape det samme tillitsforholdet. Der han tillegger at han også sier at han ville gjort det litt annerledes om han hadde skulle tatt ut permisjon i dag, noe som kan tyde på at han ønsket å skape et bedre tillitsforhold til barnet på denne tiden men at han ikke fikk slippe tilstrekkelig til på samme måten som mor. Jeg viser til at fedre har en forståelse for at mor og barn har et spesielt forhold når barnet er lite og dette kan være en av grunnene til at de opplever forholdet mellom mor og barn på den måten. Når far kommer hjem i permisjon og ser at mor og barn allerede har et nært forhold forstår far det slik at de har noe spesielt som han ikke bør eller ønsker å komme i veien for og derfor synes han det er greit å holde litt mer avstand. Når far trekker seg unna er det mor som får tid og plass til å skape en behovsorientert omsorgspraksis.

Tid er et sentralt tema når det kommer til både omsorg og relasjoner. Dette kommer enda tydeligere frem når Magnus sammenligner sitt forhold til sine to døtre. Han er 33 år, kjemiker og opprinnelig fra Frankrike. Med den første datteren var han ikke særlig mye mer hjemme enn det han pleide før hun var født på grunn av arbeid og manglende permisjonsrettigheter. Men med datter nummer to var han mer hjemme og hadde permisjon på samme tid som mor var hjemme.

Nå er det veldig... det er veldig subjektivt ikke sant. For det kan også være hennes personlighet at hun er... barn nummer ett ble veldig knyttet til mora, det er veldig sånn da, det er liksom vil du komme med pappa eller dra med mamma på tur, og ni av ti ganger velger hun mamma, og vi må liksom lure henne til å bli med meg. Oftest da, ikke hele tida, men oftest. Jeg vet ikke om det er hennes personlighet som gjør at hun er veldig, alltid på mora si, eller om det er fordi jeg var mindre i bildet, jeg var jo det da, mindre i bildet enn barn nummer to. Og jeg føler at nummer to, hun er mye mer sånn en dag er det mamma og en dag er det pappa, men at jeg føler virkelig at bare å være en ekstra time med henne om morgenen og ha litt kortere dager, det har gjort noe. Men det kan nesten også bare være hennes personlighet, at hun er mye mer...

deler mye mer kjærlighet til både mor og far. Jeg tror det har spilt en rolle også. Med barn nummer ett jeg var mye... jobba ni-ti timer hver dag, så jeg så ikke henne særlig i begynnelsen.

Her kan en se at Magnus merker at det er forskjell på forholdet mellom barnet han ikke var hjemme med og det han var mer hjemme med. Han merker at barn nummer én er tryggere på mor enn på ham og han forklarer det med at han ikke var så mye hjemme da hun var liten. Han jobbet ni-ti timer hver dag, noe som er mer enn en vanlig arbeidsdag og det tilsier at han ikke hadde mye tid hjemme før datteren skulle legge seg for kvelden. Med barn nummer to var han mer hjemme og tilbrakte mer tid med barnet, noe han synes har hjulpet på deres forhold. Han trekker frem tanken på at jentene har ulike personligheter og at det er derfor han har ulike forhold til dem. Det er ikke noe jeg kan gå nærmere inn på her og må derfor ta utgangspunkt i det jeg kan forholde meg til, og det er mengden tid han har brukt med de to barna. Med barn nummer én var han fysisk borte fra hjemmet store deler av dagen, han var nesten ikke tilstede i barnets hverdag i det hele tatt. Noe som gjør at han ble fysisk fraværende og unnværlig for barneomsorgen.

Ut i fra dette kan tidstyver blir forstått å stjele fars oppmerksomhet i ulik grad. Med barn nummer én mister far nesten all tid med barnet, men med barn nummer to får han mer tid, men han har likevel ikke fullt fokus på barnet fordi han ikke er hjemme hver dag og han er heller ikke alene med barnet. Men det som kommer frem i sitatet er at når det er mindre eller svakere tidstyver og far bruker mer tid på barnet vil det påvirke relasjonen mellom dem. Jo svakere tidstyvene er jo mer grunnlag blir det for far å skape en god relasjon med barnet. For selv om han er hjemme sammen med mor med barn nummer to og han ikke kommer på sporet av den langsomme tiden, får han et bedre utbytte av tiden med barnet enn om han hadde vært enda mindre fysisk tilstede i hjemmet slik som med barn nummer én. På bakgrunn av at Magnus bare var hjemme med barn nummer to noen timer mer enn med barn nummer én, og erfarte å bygge en bedre relasjon med barn nummer to, forstår jeg det slik at litt tid er bedre enn ingen tid. Det finnes ingen grense i form av mengde tid der relasjonsbygging begynner, men det er noe som øker i takt med mengde tid. Jo mer tid, jo bedre relasjon.

De fedrene som har vært hjemme med mor forholder seg til permisjonen på den måten at det er familietid og ikke utelukkende at det er tid med barnet. Magnus forteller at han tok permisjon for at hverdagen skulle bli lettere for familien.

Det skulle gjøre hverdagen litt enklere og så litt kortere dager på barnehage for dem, og at hverdagslivet skulle bli enklere. Så jeg skulle bare bruke permisjon, ikke bare for å være liksom med barn nummer to i seg selv da, men for hele familien, det skulle gjøre hverdagen enklere, vi skulle ha det litt mer avslappet.

Her forteller Magnus hvordan han ønsker å gjøre hverdagslivet enklere for alle i familien med at han tok ut permisjon og dermed ikke tilbrakte like lange dager på jobb som det han pleide å gjøre. Han spesifiserer også at han ikke tok permisjonen for å bare tilbringe mer tid med det minste barnet. Han ønsket heller å tilbringe mer tid sammen med familien og han ville gjøre dagene i barnehagen kortere for det eldste barnet. Magnus sier også at han lærte å kjenne samboeren sin bedre i denne perioden, noe han ikke hadde fått gjort i like stor grad dersom han hadde vært hjemme alene med barnet. Det kan virke som at han synes det er like viktig at hele familien er samlet. Dette kan være fordi han ikke tror han har muligheten til å oppnå et like nært forhold som mor har til barnet og derfor fokuserer han mer på familien som helhet der føler han kan bidra til i større grad.

Når familien er samlet blir det flere relasjoner som inngår og fokuset på det rene far/barnforholdet kommer mindre i fokus. Når familien er samlet er det flere individer som må tas hensyn til i forhold til å utføre handlinger og i forhold til kommunikasjon, eksempelvis mor og søsken. Far må i denne situasjonen koordinere omsorgspraksisene sine med flere familiemedlemmer på en gang. Dette kan forstås i sammenheng med Smith (2005) der hun sier at praksiser skapes i forhold til andre aktører som inngår i handlingsrommet. Dette kommer i motsetning til når far og barn er alene hjemme, da rettes fokuset i større grad mot far og barn og relasjonen mellom dem. Far behøver i større grad bare å koordinere sine omsorgspraksiser med barnet fordi det ikke er noen andre tilstede i handlingsrommet når praksisene skal utføres.

5.5 Oppsummering av fedre hjemme med mor

I dette kapitlet kan en se at det er to faktorer som særlig spiller inn på fedres opplevelse av permisjonen når han er hjemme sammen med mor i permisjonstiden sin. Den første er tidstyver og den andre er troen på at mor og barn har et spesielt forhold. Et forhold som han

selv ikke kan ta del i eller som han selv ikke har muligheten til å skape på den samme måten. Både tidstyver og kroppsdiskurs kan være med på å forme fars permisjonstid og da også hans relasjonsbygging til barnet sitt i denne perioden.

Fordi mor er hjemme muliggjøres det som kalles tidstyver og de stjeler av den tiden far kunne brukt med barnet. Dette er fordi barnet ikke krever like mye oppmerksomhet fra begge foreldrene på samme tid og når mor blir den som tar seg av barnet fordi hun har vært hjemme lengst gjør det at far blir unnværlig for omsorgssituasjonen og kan derfor utføre andre oppgaver enten i hjemmet eller på jobb. Fars fokus blir på denne måten i mindre grad rettet mot barnet. Dette gjør at far ikke får utviklet en forståelse for hva den langsomme tiden innebærer på den samme måten som de som er alene hjemme får. Fordi det er ønskelig at fedre skal oppleve omsorgspermisjonen på samme måte som mor, for å få en likestilt forståelse av hva det vil si å ha omsorgsansvaret, kan den langsomme tiden forstås å være viktig for far å oppleve. Det er fordi mor opplever denne tiden når hun er alene hjemme med barnet før far kommer hjem med sin fedrekvote.

I forrige analysekapitel fant jeg at fedrene som var hjemme alene mente at tid med barna var det som var avgjørende for at de skulle kunne bygge et trygt og godt forhold sammen med barnet. Med utgangspunkt i at dette er tilfellet kan vi se at de fedrene som ikke får like god tid sammen med barna heller ikke vil få muligheten til å bygge et like trygt og godt forhold til barnet. Det er fordi far og barn bruker mye tid på å lære å kommunisere med hverandre, noe som også tilsier at de blir bedre kjent. Det blir på denne måten vanskeligere for fedre som er hjemme med mor i permisjonen og som blir offer for tidstyver å skape en nær relasjon til barnet i permisjonstiden på samme måten som de fedrene som er hjemme alene gjør. Det er fordi de mister tid til å lære hverandre å kjenne og kommunisere. Et annet trekk ved fedrene som er hjemme med mor er at de lar mor ta omsorgsansvaret fordi at de har en forståelse av at mor og barn har et spesielt forhold når barnet er lite. De vil ikke stå i veien for denne relasjonen og lar derfor mor få mest av den nære tiden med barnet.

Fedre opplever og forstår sin egen tilstedeværelse i permisjonen på den måten at mor har førsteretten på barnets nærhet. De forstår at mor og barn har et spesielt forhold som de verken forstår eller ønsker å komme i veien for, noe som gjør at de holder seg mer i bakgrunnen av den nære barneomsorgen. Dette blir spesielt tydelig når de sammenlignes med de fedrene som var hjemme alene i sin permisjon, noe jeg vil vise tydeligere i neste kapitell i oppgaven. Det

kan virke som at det er fordi far forholder seg til tanken om at mor har visse fordeler at han tenker på seg selv som unnværlig for omsorgssituasjonen og derfor synes det er greit at han selv ikke er like nære barnet. På denne måten gjør han seg selv unnværlig for barnet i omsorgspermisjonen.

6.0 Diskusjon og sammenligning

I dette kapitlet skal jeg svare på hovedproblemstillingen min ved å bruke funn fra egne data som har kommet frem i de foregående analysekapitlene. Hovedproblemstillingen lyder som følgende: *hvordan påvirkes fars omsorgspraksis av å være hjemme alene eller sammen med mor i permisjonstiden?* Det vil bli gjort ved at jeg sammenligner funn fra analysekapitlene og trekker inn teoretiske begreper til diskusjon. Sammenligning og diskusjon vil bli lagt frem i samme rekkefølge som i analysen, der jeg først forholder meg til de to underproblemstillingene jeg la frem i slutten av kapitel to, før jeg gir et oppsummerende svar på hovedproblemstillingen. Underproblemstillingene var som følgende *hvilken opplevelse av tidspraksiser fedrene har i permisjonstiden og hvordan fars relasjonskompetanse påvirkes av permisjonens handlingsrom.*

6.1 Kontinuerlig tidspraksis

I analysen kommer det frem at det er to måter å forstå tid på som blir sentral for fars permisjon. Den første er hvordan tiden oppleves av far i permisjonen og den andre er hvor mye tid far har med barnet i form av nærkontakt. De fedrene som er alene hjemme lærer at tid kan oppleves på flere ulike måter. I permisjonen blir tiden langsom fordi det er barnet som kontrollerer den. Barnet blir avhengig av far og far gir all sin oppmerksomhet til barnet. Dagene er ikke lagt opp etter en streng timeplan som gjør at det blir hektisk og målet for dagen er å utøve omsorg for barnet. All fars oppmerksomhet går med til å hjelpe barnet med grunnleggende behov (Cheal 2002). Dette står i kontrast til den måten far opplever tiden i arbeidslivet på, der det oftere er strukturerte tidsplaner som må følges. Når den langsomme tiden, eller barnet tar over permisjonstiden blir ofte kvantitativ tid en av konsekvensene far opplever. Den kvantitative tiden er forbundet med trygghet, forutsigbarhet, glede, hygge, og særlig vekst og modning (Eriksen 2001). Dette gjør at alle disse ordene Eriksen legger frem vil prege permisjonstiden til den som opplever den langsomme tiden, noe som også påvirker far og barns relasjonsbygging ved at de lærer hverandre å kjenne. Dette vil også gjøre at far utvikler en relasjonskompetanse sammen med barnet der den relasjonen de skaper er både dyp og meningsfull for begge parter (Bungum 2013).

Den andre måten tid påvirker fars opplevelse av permisjonen er i form av lengde og mengde. Når det er snakk om lengde mener jeg hvor lang tid far har i permisjonen, hvor lenge den varer fra start til slutt. Med mengde mener jeg hvor mye far faktisk er med barnet i permisjonen, det blir sett i form av mengde nærhet. Dette skillet gjør jeg på bakgrunn av at det virker som om at fars forståelse av permisjonen og omsorg ikke blir formet utelukkende på bakgrunn av hvor lenge han er hjemme, men også hva han gjør i den tiden han er hjemme. Hvilke handlinger og praksiser han utfører. Hvor mye tid far bruker på barnet i permisjonstiden blir også viktig for hans opplevelse av omsorg, noe som analysen viser at varierer i sammenheng med om mor er hjemme med far eller ikke. Morten forteller at han opplevde å få mye bedre kontakt med barnet sitt når han var hjemme én time lenger på morgningen og kom hjem én time tidligere fra arbeid. I disse timene fikk han ta del i mating og stell og han forteller at han var nærværende. Jeg forstår det som at den måten å være i barnets nærvær på som kalles kvantitativ tid i stor grad er med på å forme fars forståelse for omsorg og øker relasjonsbygging til barnet. Det blir ikke snakk om at far er hjemme så veldig mye lenger men måten han er hjemme på, ved å bruke tiden på barnet, gjør at han opplever å komme nærmere det.

Når fedrene opplever den langsomme tiden i permisjonen opplever de samtidig en helt ny måte å forholde seg til tid på. Det jeg finner er at mange av fedrene i mine data ikke har erfaring med denne forståelsen for tid, ei heller at den eksisterer i det hele tatt. Dette medførte at de hadde gjort seg tanker om permisjonen som de måtte endre på når de erfarte denne langsomme tiden. En av hovedgrunnene til at de måtte endre sine planer og tanker om permisjonen var fordi far trodde han skulle få mer tid til å gjøre ting som ikke hadde med direkte kontakt med barnet å gjøre. Men det fedrene erfarte var at barnet krevde all deres oppmerksomhet store deler av dagen. Denne måten å forstå tid på skiller seg fra den måten fedre en vant til å forholde seg til tid på. Dette er med å gjøre at fedrene ikke har erfaring med den langsomme tiden før permisjonen, noe som viser seg i måten de hadde forutsett at permisjonen skulle bli. De har planlagt permisjonen etter den måten de forholder seg til tid på i arbeidslivet, fragmentert og oppstykket. Det kan virke som at fedrene trodde de skulle gjøre seg ferdig med barnet slik de er vant til å forholde seg til andre arbeidsoppgaver. Der gjør de seg ferdig med en oppgave innenfor en tidsramme for så å gå videre til neste oppgave. Men det de opplever er at omsorg rettet mot barnet ikke kan gjøres ferdig, det krever konstant oppfølging og oppmerksomhet fra far. Tiden med omsorgsansvaret blir i større grad kontinuerlig enn oppstykket.

De fedrene som var alene hjemme og som opplevde den langsomme tiden beskrev den til tider som hardt arbeid på grunn av at det ikke var noen pauser og fordi de opplevde å være konstant stresset i starten av permisjonstiden. Som Adam forklarer gikk han med høye skuldre hele dagen og han klarte ikke å slappe av før mor kom hjem. Dette kan være grunnet i at han er usikker på hva han skal gjøre med barnet og om han gjør omsorg og bleieskift på rett måte, så når mor kommer hjem blir de to om ansvaret og han klarer å slappe mer av. Som jeg har nevnt, kan grunnen til at fedrene ikke vet hva de skal forvente seg av perioden være grunnet i at de mangler erfaring. Barneomsorg er ikke et felt som disse nye fedrene har tilbrakt mye tid i tidligere. Nye og krevende situasjoner kan fort oppfattes som stressende. I mine data gir fedrene et uttrykk for at det er noe de ikke har mye kunnskap om fra før og det er derfor vanskelig å vite hva en har i vente. At far mangler erfaring kan sees i sammenheng med Bourdieus begrep habitus (Bourdieu 1998). Dette kan forstås som et samlebegrep for hva som er en del av ens kunnskaper og praksiser og hva som ikke er det. Omsorgsarbeid er som vi kan se ikke en stor del av fars habitus før permisjonstiden, men dette er en prosess som stadig er i endring. Vår habitus er ikke til noen tid helt fastlåst og far får derfor muligheten til å utvikle seg og lære nye ting og skape nye praksiser. Med tanke på at fedrene har lite erfaring vil de ha en bratt læringskurve den første perioden i permisjonen.

Det som blir viktig for far i denne første perioden er å gjøre alle de nye inntrykkene til en del av sin habitus for å for eksempel kunne slappe mer av i rollen som omsorgsansvarlig. Vi kan se at Adam konstant er stresset den første perioden av permisjonen, men at dette roer seg etter hvert, og da finner han også mer glede i å ta vare på barnet. Da er han trygg på seg selv og han har lært barnet bedre å kjenne. Han har utviklet en bedre forståelse for hva barnet trenger og hvilke tegn, lyder og signaler det sender ut til far for ulik oppmerksomhet. Adam har også blitt mer trygg på hele situasjonen. Det er dette som skjer når nye opplevelser og praksiser blir en del av ens habitus. En får et kroppslig forhold til en situasjon på den måten at en ikke lenger trenger å tenke over hva som skal gjøres, slik en ofte må i starten av permisjonen. Fedrene snakker ikke om permisjonstiden som fin før etter at de var blitt kjent med barnet. Da snakker de også mer om barnet og hyggelige hendelser som skjedde når han var hjemme. Det kan være fordi at de første dagene og ukene ofte er mer stressende enn hyggelige og fine fordi at de er alene med barnet og fremdeles usikker på både barnet, dets personlighet, ønsker og hele situasjonen ellers.

6.2 Fragmentert tidspraksis

Når far er hjemme sammen med mor i permisjonen finner jeg i min analyse at han ofte blir avbrutt av det som kan kalles tidstyver. Dette er når andre ting og aktiviteter trekker fars oppmerksomhet bort fra barnet (Bungum 2013). Jeg forstår at dette blir tilfellet fordi barnet ikke har et behov for to foreldres fulle oppmerksomhet hele dagen og en av foreldrene kan derfor bruke en del av sin permisjonstid på noe annet enn barnet. Eksempel fra mine intervju er oppussing av hjemmet. Som også blir vist til tidligere i oppgaven er det mor som oftest blir den som tar seg av barnets behov når begge foreldrene er hjemme sammen i permisjonstiden. Dette betyr at det er far som blir overflødig for barnets behov og han blir offer for andre tidstyver. De fedrene som er alene hjemme med barnet opplever at de blir stresset av ytre faktorer som påvirker omsorgsarbeidet i permisjonen. Disse ytre faktorene er noe som tar fars oppmerksomhet bort fra barnet i en situasjon der han er alene, han er uunnværlig og kan ikke gi oppmerksomhet til noe annet enn barnet. Slik kan det forstås at det også finnes tidstyver i handlingsrommet til de fedrene som er alene hjemme, men disse får ikke muligheten til å vie tidstyvene oppmerksomhet i like stor grad som de fedrene som er hjemme med mor kan.

Far blir også stresset fordi barnet er ustabil og vanskelig å ha med å gjøre når aktiviteter skal planlegges etter et satt tidsskjema. Å forholde seg til ytre faktorer vil også kreve mer av far fordi han må gi oppmerksomhet til planlegging rundt aktivitetene og på samme tid gi barnet den oppmerksomheten det krever. Det er lett for far å miste kontrollen over situasjoner som blir preget av ytre faktorer og et ustabil barn. Slik Steinar sier er det ikke før etter de fikk barn han opplevde å komme to og en halv time for seint til en avtale. Denne avtalen var en ytre faktor som hadde et fast tidsskjema, og som han kom for seint til. Det kan virke som om han mistet kontrollen over situasjonen og det endte med at han ikke rakk det han skulle rekke. Dette skjer fordi barnet blir prioritert før de ytre faktorene og avtalene. Disse ytre faktorene som de fedrene som er alene hjemme forteller om kan også bli forstått som tidstyver. De fedrene som er hjemme med mor og som opplever tidstyver blir ikke i like stor grad stresset i disse situasjonene som tar hans oppmerksomhet bort fra barnet på samme måten som de fedrene som er alene med barnet gjør. Det kan forklares med at de som er hjemme med mor ikke har ansvaret for barnet alene og når det oppstår aktiviteter som krever at en må forholde seg til ytre faktorer, betyr det i større grad at far kan forholde seg til de ytre faktorene uten å forholde seg til barnet på samme tid. Det kan mor gjøre. Og far opplever på denne måten å

beholde kontrollen over situasjonene der det er ytre faktorer som spiller inn, og han blir ikke stresset på samme måten som det de fedrene med aleneansvaret blir.

Når fedrene lar seg bli forstyrret av tidstyver opplever de på samme tid å få mindre tid sammen med barnet. Tidstyvene stjeler fars tid med barnet og mengden tid i permisjonen som går med til å være nærme barnet blir redusert. Når tidstyver preger permisjonen til far blir ikke barnet sentrum for hans hverdag slik den blir for de som har hovedansvaret og bruker mesteparten av tiden i permisjonen med barnet. De erfaringene far gjør seg i permisjonen er avhengig av hva han gjør, hvor han befinner seg og hvilke handlinger han utfører. Det vil si at når han bruker mye tid med barnet blir hans erfaringer også gjort i sammenheng med barnet og omsorg i tråd med barnets behov. Dette gjør at tidstyver kan forstås å hindre far i å utvikle en habitus som omhandler den nære barneomsorgen. Når det oppstår slike nye situasjoner som far opplever når han tar fedrekvoten vil han både lære og oppleve nye ting som gjør at hans praksiser vil kunne endre seg. Både de fedrene som er alene hjemme og de som er med mor vil skape en form for habitus der praksiser og forståelser som har sammenheng med barneomsorg inngår, men disse praksisene vil bli ulike. De fedrene som bruker mest tid sammen med barnet vil for eksempel utvikle praksiser som er mer direkte rettet mot barnet.

6.3 Relasjonskompetanse

Som nevnt i kapittel 2 forholder fedrene seg til at det finnes en kroppsdiskurs som heller i mors favør. Denne forståelsen går ut på at mor og barn har en naturlig nær relasjon rett etter fødselen og at mor har lettere for å forstå barnet og dets behov enn det far har. Denne relasjonen mellom mor og barn blir begrunnet i at det er mor som har båret frem barnet. Dette er det samme som ble funnet i 2003, der fedrene som var hjemme sammen med mor uttrykte at fordi det er mor som har blitt preget av graviditet og fødsel er det også hun som bør få godene ved permisjonen. Dette kroppslige forholdet mellom mor og barn kan på denne måten forstås å bli en legitimering for at far ikke trenger å ta det omsorgsansvaret som ligger i fedrekvotens intensjoner (Brandth m.fl. 2003 :116). Fedrene i mine data forholder seg også til at mor/barn-relasjonen er preget av et spesielt bånd og at de ikke tror de kan oppnå det samme forholdet til barnet. Men de fedrene som er alene hjemme opplever mor/barn-relasjonen på den måten at mor har et lite forsprang som de er ivrige etter å innhente. De lar seg i mindre grad påvirke av tanken på at mor har mer rett på å være med barnet enn det de selv har.

De fedrene som er hjemme alene forholder seg til kroppsdiskursen på den måten at de ikke lar den hindre dem i å skape et tilsvarende likt forhold som det de forstår at mor og barn har. Disse fedrene går aktivt inn for å være nære barnet. De forteller at de er bevisste i handlingene sine for å selv skape et nært forhold. Eksempelvis slik som Steinar forteller at han leser høyt når mor ammer eller Adam lar barnet klatre over ham når de leker sammen ute på trampolinen. Mens de fedrene som er hjemme med mor forteller at de ikke vil komme i veien for det spesielle forholdet som de forstår at mor og barn har. De gir også uttrykk for at de ikke tror de kan oppnå den samme nærheten og forståelsen som mor og barn deler fordi de har en naturlig relasjon som er dypere enn han og barnets relasjon. Her kan en se at fedrene forstår skillet mellom biologisk og sosialt konstruert kjønn i ulik grad. De fedrene som er hjemme alene har en større tro på at kjønn er sosialt konstruert enn det de som er hjemme sammen med mor har. De forholder seg i større grad til at forholdet mellom mor og barn er biologisk og at han som mann og far mangler disse egenskapene som mor har. Der egenskapene mangler på bakgrunn av biologisk kjønn og ikke på bakgrunn av tillærte egenskaper.

Som Morgan (1996) forklarer trekker fedrene et skille mellom biologisk og sosialt konstruert kjønn, men de forholder seg til ulike konklusjoner av kjønnsforståelsen som gjør at de også forholder seg ulikt til mor og barn i permisjonen. Fedrenes omsorgspraksis blir på denne måten formet etter ulike logikker på den måten Smith (2005) og Bungum (2013) argumenterer for. De fedrene som er hjemme med mor tillegger at de synes det hadde vært greit om mor også fikk deler av deres permisjon. De anser også den delen av foreldrepermisjonen som en morspermisjon som de ikke mener de har særlig rett på og de synes også det er helt greit at mor er den som ta hovedansvaret for den nære barneomsorgen. De fedrene som er hjemme alene ønsker ikke å la mor ta hovedansvaret for den nære barneomsorgen. Når disse fedrene har permisjon ønsker de å være så nære barnet som mulig. Det viser Steinar tydelig i måten han forklarer at han leser høyt for barnet mens mor ammer og helst skulle han hatt ett par pupper selv slik at han også kunne ta del i matingen på samme måten som mor. Når de fedrene som er alene hjemme med barnet og tar mer del i den nære barneomsorgen bygger de også et grunnlag for å skape en relasjonskompetanse, et forhold som både far og barn finner meningsfull og dyp (Bungum 2013). Fars relasjonskompetanse kan også forstås som en form for omsorgskapital fordi far lærer å kjenne barnet sitt og utøve omsorg som er behovsorientert.

6.4 Familiekompetanse

Familiepraksis er når praksiser blir utført i familien av familiemedlemmer (Morgan 1996). Disse praksisene er tatt for gitte handlinger, noe som betyr at de har blitt en del av familiemedlemmenes handlinger som ikke krever en logisk gjennomgang før handlingen skal utføres. Disse handlingene bare utføres, fordi familiemedlemmene har en enighet om at det er slik det skal være og handlingene har blitt en del av deres logiske felles meningsunivers. Dette kan være med å belyse mine funn i forhold til at de fedrene som er hjemme med mor snakker om familien som helhet og hvordan de setter pris på at hele familien er samlet. Når hele familien er samlet på den måten at de er fysisk nære hverandre store deler av dagen blir det et større grunnlag for å skape slike felles familiepraksiser. Familiemedlemmene kan i større grad forholde seg til hverandres handlinger og diskutere hva de mener er best og komme til enigheter rundt felles praksiser som alle er enig i og kan forholde seg til. Når disse handlingene utføres vil det også være en større trygghet å vite at de andre familiemedlemmene er enig i hvordan de gjøres og hvilken mening som ligger bak denne måten å gjøre det på. At praksiser i familien er skapt på bakgrunn av enighet der aktørene deler en forståelse for et felles meningsunivers kan være med på å redusere det stresset fedrene som er alene hjemme sier de opplever i den første perioden når de har omsorgsansvaret alene for første gang.

At familiemedlemmer forholder seg til hverandre og skaper felles praksiser når de befinner seg i det samme handlingsrommet er sammenfallende med det som Smith (2005) kaller koordinerte praksiser. Her sier hun at "their doings are coordinated with the doings of others" (Smith 2005 :59). Hvordan disse praksisene blir koordinert med andre er viktig for å forstå praksis, og i dette tilfellet fars praksis. Eksempelvis kan vi se at mors tilstedeværelse gjør at fars handlingsrom blir påvirket på den måten at han ikke bare kan forholde seg til sitt eget meningsunivers når han skal utføre en handling. Han må også ta hensyn til mors meningsunivers og disse to må koordineres på den måten at de må utøve handlinger som er i tråd med begge verdier og forståelser for hva som er best eller rett.

De fedrene som er alene hjemme skaper praksiser i større grad på bakgrunn av egne meningsunivers og det er ikke sikkert far og mor har den samme måten å forholde seg til barnet på når de er alene med det. Disse fedrene bygger en relasjon til barnet som er på far og barns premisser alene, mens de som er hjemme med mor bygger en relasjon til barnet på både

egne, mor og barns premisser. Bungum (2013) skriver at far utvikler en relasjonskompetanse sammen med barnet når de bruker tid med hverandre, der de skaper en relasjon som er både dyp og meningsfull for begge parter, der mors tilstedeværelse i permisjonen kommer i veien for dette. Det vil i stor grad være tilfelle i mine data også, men jeg finner på samme tid at de fedrene som er hjemme med mor utvikler en form for relasjonskompetanse som tar hensyn til både mor og barns tilstedeværelse. Fedrene som er alene og de som er sammen med mor bygger på denne måten ulike relasjonskompetanser på bakgrunn av ulike permisjonssituasjoner som gjør at det også blir ulike måter å koordinere praksiser på, i form av hvor mange disse må koordineres med.

Når far får tid alene med barnet kan han og barnet skape en relasjon som er bygget på deres egne premisser. Far behøver ikke å forholde seg til eller koordinere sine praksiser med at mor er tilstede og at hun har meninger om hva som skal gjøre eller hvordan det skal gjøres. Far må finne ut av dette selv. Alle relasjoner mellom far og barn blir skapt med forskjellige utgangspunkt av forskjellige aktører (Bungum 2013 :63). Dette gjør at han må dra nytte av sin egen forståelse av situasjonen og sitt eget meningsunivers for hva som er rett og ikke. Det er ens egen logikk som brukes for å skape praksiser. På samme tid vil dette også gjelde barnet, alle barn er ikke like. Små barn uttrykker seg forskjellig og har forskjellige behov og ønsker for omsorgen (disse er i stor grad ubevisste). Det betyr at den relasjonen som far og barn skaper blir unik i den forstand at den er skreddersydd ut i fra deres meningsunivers. Slik vil den omsorgspraksisen far utvikler i permisjonen være behovsorientert på den måten at den ikke kan direkte overføres til alle barn med omsorgsbehov. Far må derfor skape ulike omsorgspraksiser tilpasset hvert barn. Det kommer tydelig frem i mine data der Morten forteller at det eldste og det yngste barnet krevde ulike ting av han i de samme situasjonene. Men han var tryggere i permisjon nummer to fordi han visste at han kunne mestre situasjonen fordi han hadde gjort det en gang før.

7.0 Oppsummering

7.1 Oppsummering av funn

I denne oppgaven har jeg hatt følgende problemstilling: hvordan påvirkes fars omsorgspraksis av å være hjemme alene eller sammen med mor i permisjonstiden? Jeg har nærmet meg denne hovedproblemstillingen ved å ta tak i to underproblemstillinger som bygger på tidligere forskning og teoretiske begreper, spesielt fra Morgan, Smith og Bourdieu. Jeg vil nå legge frem en helhetlig forståelse for de funnene jeg har gjort gjennom oppgaven.

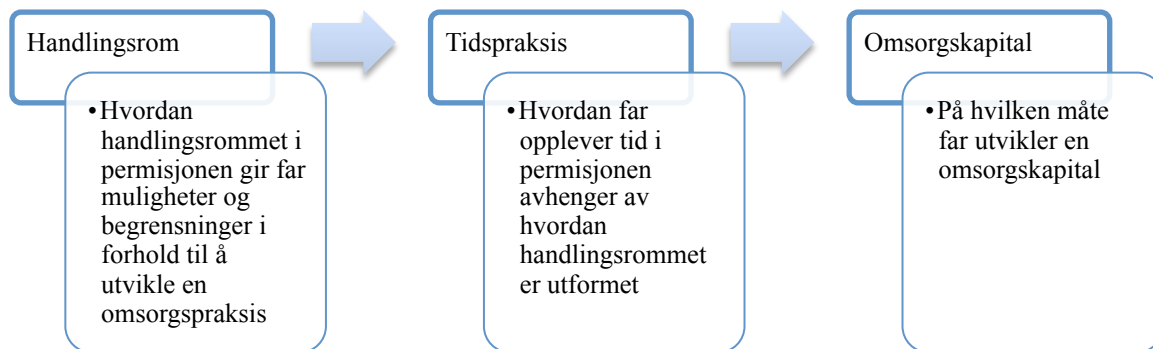
For det aller første har fedrekvoten blitt en mulighet på bakgrunn av verdier i samfunnet. Med disse verdiene følger det eksempelvis blant annet rettigheter og normative kategorier som preger fars muligheter og måter å være far på (Hobson m.fl. 2002). I Norge styres disse av et ønske om likestilling mellom foreldre både i arbeidslivet og i hjemmet der det er nærhet som preger forståelsen for hva en god far er (Brandth m.fl. 2003 :111). Morgan skiller mellom det å se fedre ut fra i et samfunnsperspektiv og å se hva fedre gjør når de praktiserer sitt forelderskap, der disse påvirke hverandre. Dette skillet kan brukes til å forstå hvordan fedrene retter sin praksis etter de normative kategoriene og rettighetene sine.

Den forståelsen far har for hvordan han skal praktisere sitt forelderskap, eller utføre fedring, kan variere på bakgrunn av deres meningsunivers og habitus. Fedre kan derfor ha ulike oppfatninger av hva nærhet betyr og hvordan de kan praktisere det. Andre ting som virker inn på måten far kan praktisere fedring på er hvordan hans muligheter for å ta ut fedrekvoten er. Dette kan avhenge av ulike ting slik som fedrekvotens reglement, jobbsituasjon, økonomi og egne ønsker eller verdier i familien. Uten å ta særlig mer hensyn til hvorfor fedrene har valgt å ta ut permisjonen på den måten de gjør det, så finner jeg forskjeller mellom de fedrene som har tatt ut permisjonen slik at de er hjemme alene med barnet eller de er hjemme med mor og barnet. Her kan en se at fedrenes handlingsrom i permisjonen kan påvirke fars habitus og omsorgskapital.

Dette vil jeg vise ved å sette begrepene jeg har brukt i analyse og diskusjon inn i en modell. Jeg viser først en generell modell for fars omsorgspraksis deretter vil jeg vise en modell for

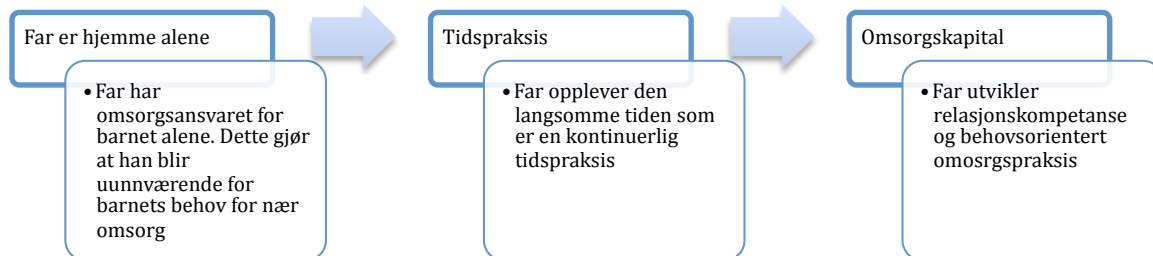
far som er hjemme alene og en for far som er hjemme med mor. Dette er for å tydeliggjøre de funn jeg har kommet frem til i løpet av oppgaven.

Modell 2. Generell modell for fedres erfaringer i permisjonstiden.

I denne modellen kan vi se at fedres handlingsrom i permisjonstiden er med å påvirke de erfaringene han gjør seg rundt tid og tidspraksiser. De fedrene som er alene hjemme erfarer tid på en annen måte enn de som er hjemme med mor nettopp fordi den situasjonen de befinner seg i når de er hjemme muliggjør ulike former for handlinger og praksiser. På samme tid som handlingsrommet muliggjør noen former for handlinger begrenser det andre former for handlinger og fars praksiser blir formet deretter. Dette fører videre til at fedrene i de to gruppene jeg har forholdt meg til sitter igjen med forskjellige former for praksis, kapital og kompetanse etter endt permisjonstid.

Modell 3. Far hjemme alene

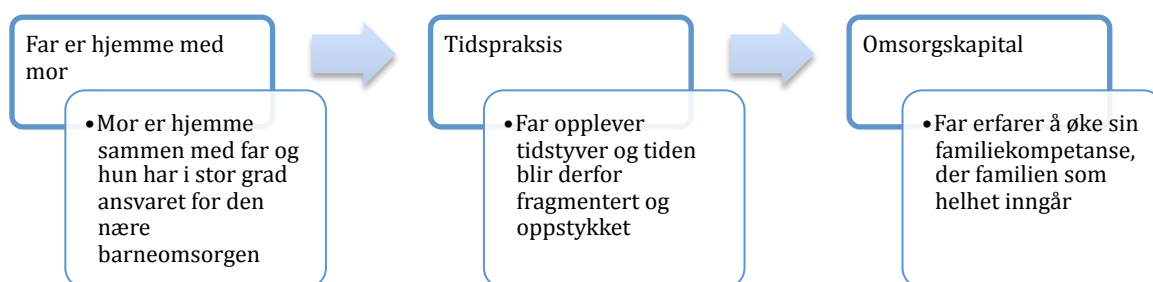

I denne modellen der far er alene hjemme i permisjonstiden sin ser vi at handlingsrommet hans er utformet slik at han er den eneste voksne som er tilstede i barnets liv store deler av dagen. Det gjør at han har omsorgsansvaret alene. Slik Cheal (2002) definerer omsorg, er det er han som må utføre alle all den aktiviteten der han hjelper barnet med dets grunnleggende behov i hverdagen. Dette gjør at han blir uunnværende for barnets ve og vel, barnet kan ikke klare seg uten hans hjelp og han blir derfor i stor grad nærværende. Han blir nærværende på den måten at han er fysisk nære barnet. Når barnet krever all fars oppmerksomhet og far ikke får tid til å gjøre annet enn å være der for barnet, erfarer han den langsomme tiden. Denne tidspraksisen er kontinuerlig og uten store avbrudd, det er utelukkende barnet som er fokus for alle handlinger far gjør. Han får ingen pauser og synes det er slitsomt å måtte forholde seg til ytre faktorer som gjør at han må kombinere barnet med andre avtaler og planer.

Den langsomme tiden er forbundet med trygghet, forutsigbarhet, glede, hygge, vekst og modning (Eriksen 2001). Når far erfarer denne tidspraksisen utvikler han en omsorgskapital som består av en relasjonskompetanse og en behovsorientert omsorgspraksis. Relasjonskompetanse vil si at far og barn har bygget et forhold som er dypt og meningsfullt for både far og barn (Bungum 2013). Denne skapes når det er far og barn som legger premissene for relasjonen alene, uten særlig påvirkning av andre. Da får far tid til å skape en behovsorientert omsorgspraksis er formet av hans barns behov og ønsker, som kommer til ved

at han og barnet har lært å forstå hverandre og å kommunisere. Denne kommunikasjonen er i første omgang nonverbal.

Modell 4. Far hjemme med mor.

Når far er hjemme med mor blir fars omsorgssituasjon og handlingsrom utformet på en annen måte. Mor er tilstede og preger permisjonen og de erfaringer far gjør seg i denne perioden. Handlingsrommet til far er bestående av mor, far og barn, der barnet har et stort omsorgsbehov. Det er i stor grad mor som tar seg av den nære omsorgen for barnet og hun oppfattes som uunnværlig for barnets ve og vel. Far blir i større grad uunnværlig overfor barneomsorgen og kommer i mindre grad nærme barnet. På samme tid opplever far tidstyver. Disse tar hans oppmerksomhet bort fra barnet og far får muligheten til å fokusere på tidstyvene nettopp fordi barnet ikke har et nødvendig behov for hans nærvær når mor er tilstede. Dette gjør at far opplever en tidspraksis som er fragmentert og oppstykket, ikke ulikt den han opplever i arbeidet.

Denne tidspraksisen gjør at far utvikler en annen form for omsorgskapital. Denne kan kalles en familiekompetanse fremfor en relasjonskompetanse som de fedrene som er alene utvikler. Det vil si at han får en større forståelse for den situasjonen der hele familien inngår og der han

skaper en kompetanse som bygger på at mor og barn er tilstede sammen. Han erfarer ikke å ha ansvaret alene og hans omsorgspraksis blir i større grad avhengig av mors tilstedeværelse.

Det som vises i modellene er at når fedre opplever ulike permisjonstider påvirkes også deres erfaringer slik at de skaper ulike omsorgspraksiser. Dette skjer i dette tilfellet fordi far i ulik grad kommer i nærkontakt med barnet avhengig av om mor er tilstede eller ikke. De fedrene som er alene hjemme erfarer den langsomme tiden som er kontinuerlig og som påvirker hans omsorgskapital på den måten at han skaper en relasjonskompetanse og en behovsorientert omsorgspraksis. De fedrene som er hjemme med mor erfarer tidstyver og en fragmentert tidspraksis. Dette gjør at hans omsorgskapital blir bestående av en familiekompetanse fremfor relasjonskompetanse.

7.2 En større kontekst og veien videre

Jeg vil nå se hvordan mine funn kan forstås i en større kontekst der de blir sett i sammenheng med fedrekvotens intensjoner. Fedrekvoten bygger som sagt på et premiss om at fedres tid og omsorg er viktig for både barn og fedre (Stortingsmelding nr8 (2008-2009)). Permisjonsordningen har flere mål. Disse er å la far og barn få etablere en god kontakt tidlig i barnets liv, å likestille foreldres uttak av foreldrepenger for å skape et godt grunnlag for foreldre sin omsorgsdeling når barnet blir større, og å øke yrkesaktivitet blant mødre for å få et mer likestilt foreldreskap (St.meld. nr 44 (2012-2013)). Med utgangspunkt i mine funn kan en se at de fedrene som er hjemme med mor ikke får den tiden han trenger sammen med barnet i permisjonen til å oppfylle målet med fedrekvoten. Disse fedrene erfarer ikke å få en likestilt omsorgsdeling på samme måten som de fedrene som er alene hjemme får. Det er fordi deres omsorgskapital ikke blir tilnærmet den kapitalen som mor erfarer. Det blir på bakgrunn av at mor har tid med barnet alene før far tar ut sin kvote og det er hun som fortsetter å ha den nære kontakten med barnet. Dette blir ikke tilfellet med de fedrene som er hjemme alene. De erfarer i større grad en omsorgskapital som er lik den mor erfarer. Da kan det forstås slik at de fedrene som er hjemme alene i større grad uttrykker at de har erfart en omsorgspraksis som er i tråd med fedrekvotens intensjoner.

I dag ser vi at antall fedre som tar ut gradert permisjon er økende. Hver fjerde mann som tok ut foreldrepenger i 2013, valgte å ta de gradert. Dette har vært i stadig økning siden 2009

(Nav.no). Når permisjonstiden blir oppdelt i flere små bolker slik den blir når den tas ut gradert, kan far miste opplevelsen av den kontinuerlige tidspraksisen. Dette kan igjen føre til at han ikke får kommet riktig på sporet av den langsomme tiden. På den måten får han ikke lang nok tid i hver bolk til å bli trygg på seg selv og på barnet. Fedrene i mine data forteller at de brukte mye tid på å bli trygg med omsorgsansvaret. Nå er det slik at de fedrene som er hjemme med mor eller tar gradert permisjon også erfarer en form for omsorg og de utvikler en form for omsorgspraksis. Men denne praksisen kan i mindre grad forstås å være på linje med fedrekvotens intensjoner.

I sammenheng med mine funn kommer det ikke tydelig frem hva det er som er avgjørende for om fedre tar ut fedrekvoten på samme tid som mor er hjemme eller ikke. Jeg har i hovedsak forholdt meg til permisjonstiden etter at planlegging, organisering og bestemmelser har blitt gjort. Som forslag til videre forskning ville det vært interessant å finne ut hva som ligger til grunn for at permisjonens handlingsrom blir som den blir. Er det personlige verdier, krav fra arbeidslivet eller økonomi, og hvilke av disse grunnene er mest styrende for valg av permisjonsbruk? På bakgrunn av at jeg finner at fedrene utvikler ulike former for kompetanse i forhold til relasjon med barnet og relasjon med hele familien, ville det også kunne forskes videre på hva disse ulike formene for kompetanse har å si for relasjonene i årene som kommer.

Litteraturliste

Aarseth, Helen og Øystein Gullevåg Holter (1993). *Menns livssammenheng*. Oslo: Gyldendal.

Aarseth, Helene (2008). "Samstemt selvskapning: Nye fedre i ny økonomi". *Tidsskrift for kjønnsforskning*, (32/ 4-21).

Andersen, Arnfinn J. (2003). *Menn skaper rom for foreldreskap og familie: farskapets betingelser i en heteronormativ kultur*. Dr. Polit. avhandling ved NTNU.

Annfelt T. (2008). "Den viktige far: Representasjoner av far i familiepolitiske dokumenter". *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 32 :42-58.

Bourdieu, Pierre (1977). *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge University Press.

Bourdieu, Pierre (1986). "The forms of capital". I Richardson J. (red.). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York, Greenwood.

Bourdieu, Pierre (1998). *Practical reason*. Stanford university press.

Bourdieu, Pierre (1990). *The logic of practice*. Stanford university press

Bourdieu, Pierre og Loic J.D. Wacquant (1993). *Den kritiske ettertanke*. Det Norske Samlaget.

Brandth, Berit og Elin Kvande (2003). *Fleksible fedre: Maskulinitet, arbeid, velferdsstat*. Oslo: Universitetsforlaget.

Brandth, Berit og Elin Kvande (red.) (2013). *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten*. Universitetsforlaget.

Bratterud, Åse og Kari Emilsen (2002). *Barne- og familiekunnskap, videreførelse og fornyelse*. Fagbokforlaget.

Bungum, Brita (2013). "Barnas fedrekvote – Tid med far". I Brandth, Berit og Elin Kvande (red.). *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten*. Universitetsforlaget.

Cheal, David (2002). *Sociology of family life*. Palgrave Macmillan.

Corsaro, William. A. (2005). *The Sociology of Childhood*. Thousand Oaks, California: Pine Forge Press.

Doucet, Andrea (2009). "Dad and Baby in the First Year: Gendered Responsibilities and Embodiment". I *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* (624) 78–98.

Eriksen, Thomas Hylland (2001). *Øyeblikkets tyranni*. Oslo: Aschehoug.

Gavanas, A (2002). "The fatherhood responsibility movement: the centrality of marriage, work and male seksuality in reconstructions of masculinity and fatherhood". I Hobson B (red.), *Making men into fathers: men, masculinity and the social politics of fatherhood*. Cambridge: Cambridge university press.

Grambo, Anne Cathrine og Sigrid Myklebø (2009). "Moderne familier – tradisjonelle valg: En studie av mors og fars uttak av foreldrepermisjon". *NAV's Rapportserie* (2/2009).

Hammer, Svein (2009). "Diskursanalyse". I Tjora (2010) *Fra nysgjerrighet til innsikt: kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Trondheim Sosiologisk forlag.

Hammersley, M. (2008). *Questioning Qualitative Inquiry: Critical Essays*. London: Sage.

Hjort, Karin og Steen Baagøe Nielsen (red). (2003). *Mænd og omsorg*. København: Gyldendals akademiske bokklubber

Hobson, Barbara og David Morgan (2002). "Introduction". I Hobson, Barbara (Red.), *Making men into fathers: Men, masculinities and the social politics of fatherhood*. Cambridge: Cambridge University Press (s.249-272).

Lammi- Taskula, Johanna. (2007). "Faderskap på arbeidsplassen- att komma ut ur skåpet" i Holther, Øystein Gullvåg (2007). *Män i rörelse. jämställdhet, förändring och sosial innovation i Norden*. Gidlunds förlag

Lappgård, Trude, Marit Rønsen og Kari Skrede (2011). "Fatherhood and fertility". *Academic journal article, Fathering* Vol. 9, nr 1.

Lorentzen, Jørgen. (2012). *Fra farsskapets historie i Norge: 1850-2012*. Oslo: Universitetsforlaget.

Løkke, Per Arne. (2000): *Farsrevolusjonen. Fedre og maskulinitet i en ny tid*. Oslo: Pax.

Melby, K., A-B. Ravn og C. Wetterberg (2008). *Gender equality and welfare politics in Scandinavia. The limits of political ambition?* The Policy Press.

Mills, C. Wright (1959). *The sociological imagination*. Oxford university press.

Morgan, David H. J. (1996). *Family Connections, An Introduction to Family Studies*. Polity Press.

Morgan, David (2011). "Locating Family Practises". *Sociological Research Online* Vol.16. Hentet 29.oktober 2013 fra <http://www.socresonline.org.uk/16/4/14.html>

Nav (2013). "Flere menn velger graderte feriepenger". Hentet 2.3.2014 fra <https://www.nav.no/Om+NAV/Tall+og+analyse/Familie+og+omsorg/Foreldrepenger/Foreldrepenger/Flere+menn+velger+graderte+foreldrepenger.355701.cms>

Nav (2014). Stønadsperioden for foreldrepenger ved fødsel og adopsjon". Hentet 19.3.2014 <https://www.nav.no/Familie/Aktuelle+tema/Stønadsperioden+for+foreldrepenger+ved+fødsel+og+adopsjon.346379.cms>

Norsk Samfunnsvitenskapelige Dataservice, NSD.

Hentet 23.3.14 fra, <http://www.nsd.uib.no/nsd/english/index.html>

NOU (2012: 15). *Politikk for likestilling*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Hentet 13.04.2013 fra

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2012/nou-2012-15.html?id=699800>

Riksaasen, G. (2001). "Lesbiske barnefamilier på norsk - konvensjonelle normbrytere". I M. E. Lien, H. Lidén og H. Vike (Red.), *Likhetens paradokser: antropologiske undersøkelser i det moderne Norge* (s. 132-144). Oslo: Universitetsforlaget.

Ringdal, Kristen (2009). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.

Risnes, Per Asbjørn Jr. (2007). *Verdens beste pappa*. Kagge forlag.

Ritzer, George (2011). *Sociological Theory*. McGraw-Hill International Edition.

Røed, Lars-Ludvig (2013). *Pappaboka. For alle ferske og kommende pappaer*. Cappelen dam.

Smart, Carol (2007). *Personal Life*. Polity Press.

Smith, Dorothy (2005). *Institutional ethnography. A sociology for people*. Rowman and Littlefield publishers.

Smith, Dorothy (2006). "Incorporating texts into Ethnographic Practice". I Smith, D (red.), *Institutional Ethnography as Practice* (s. 65-89). Rowman and Littlefield Publishers.

Stortingsmelding 8 (2008-2009). *Om menn, mannsroller og likestilling*. Barne –likestillings og inkluderingsdepartementet. Hentet 15.2.2014 fra http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/regpubl/stmeld/2008-2009/stmeld-nr-8-2008-2009-.html?regi_oss=1&id=539104

Stortingsmelding 44 (2012-2013). *Likestilling kommer ikke av seg selv*. Barne –likestillings og inkluderingsdepartementet. Hentet 2.2.2014 fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-44->

20122013/1.html?id=731020

Teigen, M. (2006). "Kjønn og politikk". I Lorentzen, Jørgen og W. Mühleisen (Red.), *Kjønnforskning. En grunnbok* (s. 185-197). Oslo: Universitetsforlaget.

Thagaard, Tonje. (2009). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget.

Tjora, Aksel (2010). *Fra nyskjerrighet til innsikt: kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Trondheim: Sosiologisk forlag.

Vollset, Gerd (2011). "Familiepolitikken historie – 1970 til 2000". Oslo: *NOVA, norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring* (1/2011).

Vedlegg

Vedlegg 1: Prosjektgodkjenning fra NSD.

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 95 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Berit Brandth
Institutt for sosiologi og statsvitenskap
NTNU
Dragvoll
7491 TRONDHEIM

Vår dato: 20.07.2011

Vår ref: 27410 / 3 / LMR

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 15.06.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

27410
Behandlingsansvarlig
Daglig ansvarlig
Student

Fedrekvotens fleksibilitet
NTNU, ved institusjonens overste leder
Berit Brandth
Janita Domaas Håvik

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.07.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Linn-Merethe Rød

Kontaktperson: Linn-Merethe Rød tlf: 55 58 89 11
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Janita Domaas Håvik, Vikebukta, 6392 VIKEBUKT

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrr.svane@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, IISL, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 35. martin-arne.andersen@iuit.no

Utvalget vil bestå av 20-25 fedre som har fått barn etter 1. juli 2009 og som derved har hatt rett på 10 ukers fedrekvote. Data samles inn via personlig intervju.

Førstegangskontakt foretas via eget nettverk og oppslag på helsestasjoner og i barnehager. Det gis skriftlig informasjon om prosjektet. Personvernombudet finner informasjonsskrivet vedlagt meldeskjemaet tilfredsstillende, forutsatt at følgende endringer gjøres, jf. telefonsamtale med prosjektleder av 19.07.11:

- Opplys at det tas lydopptak ved intervju, samt at lydopptak slettes og alle opplysninger anonymiseres innen prosjektslutt i juli 2014.

Prosjektet skal avsluttes 15.7.2014 og innsamlende opplysninger skal da være anonymisert og lydopptak slettet. Anonymisering innebærer at eventuelle direkte personidentifiserende opplysninger som navn/e-postadresser slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f. eks. yrke, alder, kjønn) fjernes eller endres.

Vedlegg 2: Intervjuguide.

1. Bakgrunnsopplysninger

1. Alder, begge
2. Gift? Samboer?
3. Utdanning, begge
- 4.inntekt, begge
5. Yrke, begge
6. Antall barn (alder, kjønn). Når ble yngste barnet født (mnd, år)
7. Fulle permisjonsrettigheter? (Jobbet begge 6 av de siste 10 månedene før fødselen)

2. Bruk av 'omsorgspermisjonspakken'

1. Hvordan organiserte dere permisjonstida?

Vi ønsker å vite både hvordan dere resonnerer rundt organiseringa av permisjonen og hvordan dere helt konkret organiserte permisjonstida. Vi starter med det konkrete:

- 80/100%
- Gradert?
- Barnets alder ved starten på fedrekvota
- Motiv for fedrekvota
- Ferie?
- Ulønnet?
- Kontantstøtte?
- Hva gjorde mor? – tilbake på jobb?
- Mer enn fedrekvota?
- Hjelp fra slektninger? – hvilken betydning hadde det?

2. Totalt, hvor mange måneder (både betalt og ubetalt) var du hjemme med barnet?

- var du hjemme sammen med din partner eller alene?

3. Hvordan/hvor fikk dere informasjon om permisjon/ulike måter å organisere på?

4. Når fikk dere og når ville dere ha barnehageplass?

- Care gap?
- Barnehage som omsorgsform

3. Diskusjon og forhandling om permisjonsbruk

1. Hvordan tenkte dere da dere skulle organisere permisjonstida?

- Hvorfor ble det som det ble?
- Hvilke argument/hensyn var avgjørende?
- Diskuterte dere ulike scenarioer?
- Økonomi
- Arbeidssituasjon
- Eget/partners ønske om å være i arbeid/karrierehensyn
- Hensyn til arbeidsplassen
- Barnets/søskens behov
- **Samme syn?** – Var noen pådriver?
- Diskusjoner rundt å benytte fedrekvota?

2. Ser du på den delbare permisjonen som noe mor primært skal bruke, eller er det en foreldrepermisjon?

Fleksibilitet

1. Opplever du fleksibilitet i forhold til **når du kunne ta permisjon**?
2. Hvordan **brakte dere denne fleksibiliteten**?
3. Ser du **noen fordeler med at den ikke er så fleksibel**? – Fordel om den hadde blitt tatt **sammenhengende**? Hvorfor?
4. Hvis det **ikke hadde vært noen fedrekvote**, ville du tatt permisjon da?
  - Mer/mindre?
  - Hvorfor?
  - Ville **arbeidsgiver hatt en betydning for valget**?
  - Ville det vært annerledes å komme til **enighet med arbeidsgiver** om permisjonen?

4. Hva gjør far når han har permisjon?

1. Hvordan så du for deg permisjonstida?
2. Tok du en **større del av organiseringa** i hjemmet?
  - henting/bringing
  - gjør klar barn til barnehage – pakker sekk osv
  - husarbeid/omsorgsarbeid
3. Har permisjonen **påvirka fordelinga av oppgaver** hjemme? På hvilken måte?

- forteller partneren din deg hva som må gjøres eller spurte om din hjelp? ”Hver deres gang, gjorde det sammen, fordelte oppgavene?

4. Hva synes du om fedrekvota? **Tanker rundt ordninga**
- **tvang eller mulighet?** Valgfrihet?

5. Være far på permisjon alene

1. Hvordan var perioden du var hjemme alene: kan du huske de **første dagene**? Hva følte du, hvordan gikk det? Var det noe spesielt med den tida?

2. Var partneren din bekymra for at du skulle være hjemme alene med barnet?

3. Sammenligne permisjon alene – permisjon sammen med partner

- Var det annerledes å være hjemme alene kontra hjemme sammen med partner, hvordan?

4. Kan du beskrive en **typisk dag**?

- omsorg: oppgavefordeling

- husarbeid: oppgavefordeling

- tid til egne prosjekt

- Hadde du helt fri fra jobben? E-post? Møter?

- Tur/besøk/kafé?

- Endringer i hva som var en ”**typisk dag**” i løpet av permisjonen?

- Ulikt i fedrekvoteperioden kontra resten av permisjonen?

- Hva synes du var viktig å gjøre i permisjonstida?

- Trivdes du hjemme i permisjon?

- Var det noe du syntes var vanskelig?

- Hatt noen betydning for prioritering mellom familie og arbeid?

- Ammet barnet fremdeles? Ammefri?

5. Støtte fra partner/andre

- fikk du hjelp fra noen andre (foreldre, svigerforeldre...)?

- hvordan var partneren din sin arbeidsdag/kalender i denne tida?

6. Hvis du skal se tilbake til den tida, hva opplever du som de største **fordelene** og **ulempene** med at fedre er hjemme **alene** med barn?

6. Arbeidet

1. Hva **gjør** du i arbeidet?
  - arbeidsoppgaver (beskriv)
  - vanlig arbeidstid (+ deltid/overtid/mertid?)
  - hvor lenge har du vært i jobben?
  - samme oppgaver/stilling nå som før permisjonstida?
2. Hva slags **arbeidsplass** er det?
  - antall ansatte
  - ditt stillingsnivå
3. Hva **betyr jobben** for deg? Hva betyr jobben **for din partner**?
4. Hva slags **reaksjoner** fikk du på at du skulle ta ut permisjon?
  - Fra hvem?
  - Hvordan opplevde du disse reaksjonene?
5. Opplevde du **forhandlinger** med arbeidsplassen i forkant av permisjonen/knyttet til permisjonen?
  - Hvordan legger arbeidsplassen din til rette for permisjoner?
  - Problemer med den praktiske organiseringa når menn har permisjon?
6. Hva opplever du er ”**vanlig**” **blant fedre** der du jobber?
  - opplever du at menn blir **oppmuntret** til å ta permisjon?
  - er permisjon et tema på jobb?
4. Opplevde du permisjonen som **grensesettende** i forhold til arbeidet?

Etter permisjonstida

1. Jobber du mye hjemme? – **overtid hjemme eller på jobben**?
  - Vil du beskrive deg selv som en **normalarbeidstaker**?
2. Hvilke **forventninger** opplever du i forhold til **arbeidsmengde**?
  - Føler du et **press** for å være lenge på jobb?
3. Hvordan var det å **komme tilbake på jobb** igjen etter permisjonen?
  - følte du arbeids glede/ arbeidet som pusterom fra det daglige omsorgsarbeidet
  - ville du helst ha tilbragt mer tid hjemme
  - var det tøft å forlate barnet
  - hadde du dårlig samvittighet overfor familien/ barnet

9. Legger arbeidsplassen **forholdene til rette** for deg som småbarnsforeldre?

- krav om hjemmearbeid
- fravær pga.sjuka barn
- krav om overtid, reising
- mulighet for fleksitid

7. Far/barn-forholdet

1. Tror du fedrekovtebruken har påvirket kontakten med barnet?

- På hvilken måte?
- Hva med i framtida?

2. Hva har du lært av å ha barn? - Omsorgskompetanse

- Kommunikasjon – hører du forskjell på ulik type gråt?
- Husarbeid?
- Klare deg alene?
- Takle stress?
- Følte du deg isolert eller alene?

3. Hva var koselig/artig å gjøre sammen med barnet i permisjonstida?

4. Hadde du noe erfaring med barn fra før?

5. Kan du si noe om hva det **betyr** for deg å ha barn?

- Hva betyr permisjonstida for **relasjonen mellom deg og barnet**?
- Ser du noen betydning på lang sikt?

6. Har det å få barn **forandret deg**?

7. Har du noe **farsideal**?

- egen far
- mål med barneoppdragelsen
- hva karakteriserer en god far?

8. Hva har et **lite barn behov for** etter din mening?

9. Tenker dere å få flere barn?

- Hvorfor/hvorfor ikke?

Sjekkliste

- Fedrekvote: tvang eller mulighet?
- Permisjon som relasjonsbygger

- Grensesetting mtp jobben
- Utfordringer med arbeidsgiver i fbm uttak av permisjon?
- Utnyttelse av fleksibiliteten i ordninga